

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Ordoliberalismus a „německý hospodářský zázrak“

Ordoliberalism and "Germany's economic miracle"

Tereza Cábová

Plzeň 2012

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza CÁBOVÁ**
Osobní číslo: **K09B0030P**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika a management**
Název tématu: **Ordoliberalismus a "Německý hospodářský zázrak"**
Zadávající katedra: **Katedra financí a účetnictví**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Charakterizujte pojem ordoliberalismus.
2. Popište ekonomickou situaci v Německu po 2. světové válce.
3. Aplikujte základní principy ordoliberalismu v oblasti praktické hospodářské politiky v Západním Německu.
4. Zhodnoťte provedené reformy a navrhněte uplatnění ordoliberalistických zásad a principů v současnosti.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 40 - 60 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- **BERWID-BUQUOY, J.** *Otec německého hospodářského zázraku Ludwig Erhard.* České Budějovice: Herbia, 2002. ISBN 80-238-8885-4
- **EUCKEN, W.** *Zásady hospodářského řádu.* Praha: Liberální institut, 2004. ISBN 80-86389-32-4
- **HOLMAN, R.** *Dějiny ekonomického myšlení.* Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. et Ing. Miloš Nový

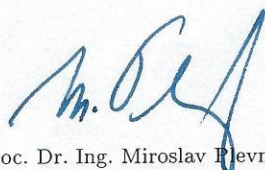
Katedra ekonomie a kvantitativních metod

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Prof. Ing. Lilia Dvořáková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. listopadu 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Ordoliberalismus a „německý hospodářský zázrak“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni, dne 27.4.2012

.....

podpis autorky

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Ing. et Ing. Miloši Novému za vedení mé bakalářské práce a za poskytnutí cenných rad a připomínek.

Obsah

Úvod.....	7
1 Ordoliberalismus.....	9
1.1 Představitelé	10
1.1.1 Walter Eucken	10
1.1.2 Ludwig Erhard.....	11
1.2 Cíle hospodářské politiky.....	12
1.3 Konstituující principy politiky soutěžního řádu.....	14
1.3.1 Měnová stabilita	15
1.3.2 Volné trhy	17
1.3.3 Soukromé vlastnictví.....	18
1.3.4 Smluvní svoboda	19
1.3.5 Ručení	19
1.3.6 Stálost hospodářské politiky	20
1.4 Regulující principy politiky soutěžního řádu	21
1.4.1 Kontrola monopolů	21
1.4.2 Důchodová politika	22
1.4.3 Kalkulace	22
1.4.4 Sledování trhu nabídky (trh práce).....	23
1.5 Hospodářská politika laissez fair	23
2 Německo po válce mezi lety 1945 – 1948	25
2.1 Vzrůstající problémy let 1946 a 1947.....	26
2.2 Monetární politika a problematika cen	26
2.3 Potřebné změny	27
2.4 Politika centrálního řízení.....	27
2.4.1 Konjunktura a zaměstnanost.....	28
2.4.2 Mezinárodní obchod.....	29
2.4.3 Problém rovnováhy a kalkulace	29
2.4.4 Sociální otázka.....	30
3 Německo po roce 1948 a provedené reformy	31
3.1 Měnová reforma a přechod k tržnímu hospodářství	31
3.1.1 Principy měnové reformy	32
3.2 Situace po reformě	33

3.3	Zahraniční pomoc a Marshallův plán	34
3.4	Ludwig Erhard a sociální tržní hospodářství.....	35
3.4.1	Konjunkturální cykly a jejich překonávání.....	36
3.4.2	Blahobyt pro všechny.....	37
3.4.3	Sociální politika.....	38
3.4.4	Plná zaměstnanost v sociálním tržním hospodářství.....	38
3.5	Shrnutí předpokladů pro vznik německého hospodářského zázraku	39
4	Výsledky reforem	40
4.1	Hospodářský růst.....	40
4.2	Cenová hladina	41
4.3	Zaměstnanost.....	42
4.4	Průmyslová výroba a zahraniční obchod.....	43
5	Principy ordoliberalismu v dnešní době.....	46
5.1	Uplatnění v současnosti – důvody pro a proti	46
5.2	Německo nyní	50
5.3	Aplikace principů ordoliberalismu na ekonomiku České republiky	52
6	Závěr	55
7	Seznam tabulek	57
8	Seznam obrázků	57
9	Seznam zkratk	58
10	Seznam použité literatury	59
11	Seznam příloh.....	61

Úvod

V současné době se mnoho vyspělých zemí potýká s důsledky ekonomické krize. Jejich vlády marně hledají vhodný nástroj k řešení vzniklé situace. Proto ve své bakalářské práci představím jeden z hospodářských přístupů, jenž může být inspirativní i dnes. Hlavním cílem mé bakalářské práce na téma Ordoliberalismus a „německý hospodářský zázrak“ je objasnění základních principů tohoto hospodářského konceptu s důrazem na jejich možné využití v současné ekonomické situaci. Přesto, že se dnešní ekonomiky nacházejí v jiných podmínkách, čelí podobným problémům jako tehdejší Německo po válce. Mým cílem je proto zhodnotit uplatnění myšlenek ordoliberalismu a reformy Ludwiga Erharda v současné oblasti praktické hospodářské politiky. Dále provedu analýzu faktorů, které jsou pro realizaci sociálního tržního hospodářství nezbytné, a naopak těch, které jeho existenci brání. Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala především proto, že chci připomenout teoretické učení freiburské školy, jehož využití v praxi s sebou přineslo nevídaný úspěch. Důvody velmi rychlé obnovy poválečné ekonomiky jsou v dnešní době málo známé, stejně jako osobnosti, které se o ni zasloužily.

V první kapitole se zaměřím na celkové přiblížení pojmu ordoliberalismus, společně se základní charakteristikou a jeho vymezením. Uvedu cíle hospodářské politiky podle Waltera Euckena a představím nejdůležitější principy ordoliberalismu, které jsou klíčové pro utvoření tržního hospodářství stojícím na pevném řádu. Pro úplné objasnění konceptu ordoliberalismu se zmíním o pojetí ekonomiky laissez faire v porovnání s politikou soutěžního řádu. Dále uvedu některé z hlavních představitelů Freiburské školy se zaměřením na osobnosti Waltera Euckena, který položil teoretické základy ordoliberalismu, a Ludwiga Erharda, který na základě těchto ekonomických zásad prováděl ekonomické reformy v Západním Německu od roku 1948.

Ve druhé kapitole provedu analýzu poválečné situace v Západním Německu. Především poukážu na řadu ekonomických problémů, se kterými se země musela potýkat. Také nastíním hospodářskou politiku centrálního řízení, která v Německu existovala během 2. světové války a také krátký čas po ní. Poukážu na zásadní negativní jevy spojené s politikou centrálního plánování, a proč se tento způsob řízení ekonomiky v Německu neosvědčil a je tak toto pojetí ekonomiky zcela nevhodné.

Ve třetí kapitole představím hlavní změny v hospodářské politice v letech 1948-1963. Především přechod na tržní ekonomiku pomocí měnové reformy. Objasním počátky hospodářského zázraku, které souvisí s ekonomickou reformou navrženou Ludwigem Erhardem, jenž je nazýván otcem „německého hospodářského zázraku“. Uvedu pojetí hospodářské politiky podle Ludwiga Erharda včetně základních principů, na kterých je postaveno sociální tržní hospodářství. Dále se zaměřím na objasnění cíle Ludwiga Erharda tzv. blahobytu pro všechny. V této kapitole se také zmíním o všech předpokladech, které byly nutné k rozkvětu západoněmecké ekonomiky a bez kterých by se „německý hospodářský zázrak“ jen těžko uskutečnil. Jedním z těchto předpokladů byl například Marshallův plán, tomuto poválečnému plánu se budu v této kapitole také věnovat.

Ve čtvrté kapitole zhodnotím ekonomickou situaci v Západním Německu po provedených reformách. Především se zaměřím na tradiční cíle hospodářské politiky, jako jsou ekonomický růst, míra nezaměstnanosti a cenová stabilita. Zmíním se také o tom, jak se Ludwig Erhard svým cílům a záměrům v německé hospodářské politice na základě principů ordoliberalismu přiblížil. Poukážu na to, jak se ekonomická situace výrazně zlepšila, a zásluhou přijatých zákonů došlo k růstu ekonomiky. V této kapitole objasním, proč se tehdejší situace nedá nazývat nijak jinak než „německý hospodářský zázrak“.

V poslední páté kapitole se budu zabývat principy ordoliberalismu ve vztahu k současné ekonomické situaci. Zamyslím se nad tím, zda jsou myšlenky ordoliberalismu a zásady sociálního tržního hospodářství stále aktuální, nebo zda patří zcela minulosti. Zhodnotím, jestli by bylo možné některé principy využít v dnešních ekonomických podmínkách a co by pro tuto realizaci bylo nezbytné. Dále navrhu možnost uplatnění Erhardových reforem v současné hospodářské situaci mnoha evropských zemí, konkrétně Českou republiku. Zdůvodním, proč ekonomika Německa v dnešní době řeší řadu problémů.

1 Ordoliberalismus

Teoretické základy učení ordoliberalismu položila freiburská škola, která formovala své základní myšlenky již koncem 30. let dvacátého století v Německu. Hlavním podnětem k ordoliberalistickému pojetí hospodářské politiky byl nacionálně socialistický systém řízení ekonomiky a také celková nespokojenost se situací v Německu ještě před vypuknutím 2. světové války. Hlavním pilířem ordoliberalismu je myšlenka, že existuje podstatná vazba a podmíněnost mezi hospodářským řádem a právním řádem. Dále freiburská škola zastávala názor, že stát má důležitou roli ve formování a upevnění hospodářského řádu a nelze tak ponechat pouze na samotném trhu, aby byla zajištěna rovnováha. Předpokladem správného fungování státního hospodářství byla pro představitele freiburské školy tržní ekonomika. Její mechanismus však musí být vymezen pomocí státem vytvořených rámcových podmínek.

Již samotný název ordoliberalismus v sobě nese základní pojetí, které spojuje dvě složky. Jednou velmi výraznou je liberalismus obsahující v sobě garanci svobody, která je ale pevně ukotvena pomocí „ordo“, řádu. Tento řád hraje důležitou roli, protože bez něj by se jednalo o pojetí ekonomiky tzv. laissez faire. Tento řád, jak již bylo naznačeno, má za úkol vytvářet stát, protože již z historických skutečností je patrné, že řád nevznikne samovolně. Existence řádu je nezbytná pro správný chod svobodných trhů. S tím souvisí další aspekt hospodářského řádu, který by zároveň měl omezit zásahy státu do tržních procesů. Státní byrokracie má totiž velké tendence neustále regulovat trhy. Tento fakt si tvůrci ordoliberalismu velmi uvědomovali vzhledem k předchozím poměrům v Německu.

Hlavní obavy ordoliberalů pramenily z omezení a narušení konkurence na trzích, která je způsobena především vznikem monopolů a oligopolů. Monopoly a různé kartely velmi negativně ovlivňují trh a dochází k neefektivnosti v hospodaření. Dalšími skupinou, která může mít vliv na nesprávné fungování trhů, jsou odbory. Tato vyjmenované sdružení lze označit jednotným názvem zájmové skupiny. Zájmové skupiny mohou představovat velkou hrozbu díky svým hospodářským i politickým tlakům, které vytváří na základě kontaktů se státními byrokraty, ovlivňování medií, nebo například financování politických stran. Hlavním cílem je prosazení svých zájmů, to pak vede v konečném důsledku k omezení konkurence na trzích. Další obavou jsou

také přílišné zásahy státu v hospodářské politice, myšleny jsou tím především ty zásahy, které jsou nepromyšlené a provedené narychlo, aby se zlepšila ekonomická situace v jednom odvětví. Často se však stává, že tyto změny naopak uškodí odvětví jinému. Hlavní zbraní proti těmto negativům by měl být již zmiňovaný pevný řád, který zajistí jak zeslabení mocenských skupin a nemožnost vzniku monopolů, tak omezení státu při neuváženém vměšování do ekonomiky. (Holman, 2005)

Ordoliberalismus se stal klíčovým myšlenkovým proudem pro poválečnou obnovu Německa a provedené reformy se také nesly v duchu ekonomických zásad freiburské školy. Komplikovaná ekonomická situace před válkou a tíživý stav po ní si žádal výrazné změny. Hlavní představitelé Západního Německa odmítli dosavadní centrálně plánované hospodářství i klasické pojetí laissez fair, protože to podle nich nemělo v Německu nikdy takovou tradici, jako například v Anglii a USA. Rozhodnutí tedy vedlo k tomuto propojení řádu s volným trhem.

1.1 Představitelé

Mezi hlavní představitele ordoliberalismu patří Walter Eucken, Wilhelm Röpke, Karl Schiller, Ludwig Erhard a Müller Armack. Myšlenky freiburské školy ovlivnil i Friedrich August von Hayek, který je však řazen mezi představitele rakouské školy. F. A. von Hayek se od učení ordoliberalismu lišil především svou teorií „spontánního řádu“, která odporovala myšlence, že hospodářský řád má vytvořit stát.

1.1.1 Walter Eucken

Walter Eucken se narodil 17. ledna 1891 v Jeně a jeho otec byl významný filosof. Eucken vystudoval národohospodářství, historii a filosofii v Kielu, Bonnu a Jeně. Na bonnské univerzitě získal v roce 1913 doktorát. První světovou válku prožil na frontě. Poté se habilitoval v roce 1921 na berlínské univerzitě. V této době začal hledat nové cesty v pojetí ekonomiky a začal formovat své myšlenky.

V roce 1925 byl povolán na univerzitu do Tübingenu, aby zde působil jako profesor. Poté působil na univerzitě ve Freiburgu, a to od roku 1927. V roce 1939 dokončil své dílo „Základy národního hospodářství“. Kvůli vyjádření odmítavého postoje k nacionálnímu socialismu mu v této době hrozilo neustálé nebezpečí. Jeho další významná práce „Zásady hospodářského řádu“ byla vydána až po jeho smrti,

o publikaci tohoto díla se zasloužila Euckenova manželka Edith Eucken a K. Paul Hensel. Mimo články v odborných časopisech se Walter Eucken společně s Franzem Böhmem podílel na vydání ročenky „Ordo“ v roce 1948. Tato ročenka, stejně jako freiburská škola, kterou založil Eucken společně s GroSmannem-Doerthem a Franzem Böhmem, měla sloužit především k vytvoření svobodného společenského a hospodářského řádu. Walter Eucken zemřel v Londýně 20. března 1950. (Eucken, 2004)

1.1.2 Ludwig Erhard

Ludwig Erhard se narodil 4. února 1897 ve Fürthu v Bavorsku. Během první světové války působil jako voják v Rumunsku a Belgii, kde utrpěl vážná zranění. V roce 1919 zahájil studium hospodářských věd a sociologie na vysoké hospodářské škole v Norimberku, zde odpromoval v roce 1924. V letech 1924 až 1928 absolvoval univerzitu Johanna Wolfganga Goetha ve Frankfurtu nad Mohanem, kde získal titul doktora politických věd u Franze Oppenheimera. Po studiu působil jako vědecký asistent na univerzitě a zabýval se výzkumem trhu a řadou ekonomických problémů meziválečného Německa. Do roku 1942 vedl Ústav pro výzkum trhu v Norimberku, poté byl kvůli některým svým vědeckým pracím vyloučen na nátlak nacistických pohlavárů.

Od května 1945 spolupracoval Ludwig Erhard s americkou okupační správou jako hospodářský poradce a stal se ministrem hospodářství v Bavorsku. Mezi léty 1947 a 1948 působil jako předseda „Zemského oddělení financí a půjček“ v Bad Homburku. V této době také připravoval hospodářskou a měnovou reformu. O rok později se stal ředitelem „Správy pro hospodářství sjednocených oblastí“ ve Frankfurtu nad Mohanem. Díky svým pozitivním výsledkům se v roce 1949 stal ministrem hospodářství Spolkové republiky Německo, v jejímž čele působil kancléř Konrad Adenauer. Tuto funkci zastával Ludwig Erhard až do roku 1963, kdy nastoupil jako nový kancléř SRN. V roce 1976 byl Ludwig Erhard navržen Královské akademii věd ve Stockholmu na Nobelovu cenu hospodářských věd pro rok 1977. Ludwig Erhard zemřel 5. května 1977 v Bonnu. (Berwid-Buquoy, 2006)

Ludwig Erhard se zapsal do historie jako významný národohospodář, který díky realizaci hospodářské a měnové reformy výrazně přispěl k překonání ekonomické krize

a poválečné obnově SRN. Tato poválečná éra je označována jako „německý hospodářský zázrak“ a Ludwig Erhard je považován za „otce“ tohoto ekonomického rozmachu. Erhard prosazoval koncept nazývaný sociálně tržní hospodářství, jehož teoretické myšlenky popsal v knihách „Blahobyt pro všechny“ a „Německá hospodářská politika“. (Holman, 2005)

1.2 Cíle hospodářské politiky

Ještě než se zaměřím na dílčí principy ordoliberalismu zmíním se o cílech hospodářské politiky podle Waltera Euckena. Klasické cíle hospodářské politiky, se kterými se každý den setkáváme, jsou zajištění rovnováhy vztahů se zahraničím, zajištění zaměstnanosti, stabilní cenové hladiny a hospodářského růstu. Tyto čtyři cíle tvoří vrcholy magického čtyřúhelníku, kde se nahoře nachází průměrné roční tempo růstu reálného produktu, dole je průměrná roční míra inflace, vlevo průměrná roční míra nezaměstnanosti a vpravo průměrný podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním produktu, vše je uvedeno v procentním vyjádření. Ekonomická teorie poté uvádí, že čím je plocha čtyřúhelníku větší, tím úspěšnější je hospodářská politika. Je tomu ale opravdu tak? Jsou toto ty nejdůležitější cíle, na které by se měla hospodářská politika zaměřit? Walter Eucken se domnívá, že nikoliv.

Pokouší-li se stát o nastolení rovnováhy vztahů se zahraničím a tím o vyrovnanou platební bilanci, činí tak především pomocí cel, dovozních a vývozních kvót nebo různých dotací. Takovým jednáním ale může narušit smysluplnou strukturu dovážených a vyvážených statků, dochází tak k neefektivnosti a plýtvání. Stát by neměl být aktivní v nastolení rovnováhy obchodů se zahraničím a nejsou potřeba ani jiné dozorčí orgány, protože z dlouhodobého hlediska je tato bilance vždy vyrovnaná, lze dovážet jen tolik, kolik se vyváží. Důležitým cílem státu by měla být snaha o vyrovnání nejvyšší úrovně zaopatření obyvatelstva na základě vhodného výběru dovážených a vyvážených statků za předpokladu ekonomické kalkulace.

Dalším cílem je snížení míry nezaměstnanosti, protože jen díky zaměstnanosti je možné dosáhnout obecného blahobytu. Toto je samozřejmě pravda, ale metody jakými se o snížení počtu nezaměstnaných státy pokoušejí, jsou nevhodné a vedou k druhotným nežádoucím efektům. Politika plné zaměstnanosti směřuje k vyřazení měřítka vzácnosti, které je však pro správně fungující hospodářský řád nutné. Vyřazením měřítka

vzácnosti jsou pak pracovní síly neefektivně využívány. Cílem by proto měla být celková koordinace ekonomického procesu, který zajistí správné využití vzácných zdrojů a tím i odstranění přebytku na trhu práce. Tak nastane „plná zaměstnanost“, která je produktem fungování trhu, ne však cílem hospodářské politiky.

S druhým cílem v klasickém pojetí souvisí i cíl třetí, a to zajištění stabilní cenové hladiny. Otevřené i skryté inflace představují veliký problém, protože dochází ke znehodnocení úspor. I zde hraje důležitou roli stát, který svou aktivní monetární politikou narušuje koordinaci tržních aktivit a funkci cen jako nástroj ekonomické kalkulace. Z toho důvodu by stát měl upustit od regulace v měnové oblasti. K udržení nízké inflace proto není potřeba aktivní hospodářská politika v oblasti peněz.

Posledním vrcholem magického čtyřúhelníku je průměrné roční tempo růstu reálného produktu, který je chápán jako míra zvyšování prosperity. V posledních několika letech se toto měřítko stalo nejdůležitějším ukazatelem v hodnocení hospodaření státu. Je ale opravdu tak důležité neustálé zvyšování tempa růstu? Eucken si uvědomoval, že cílem člověka není jen produkování finálních statků. Člověk si ve svém životě může svobodně volit jinou činnost než práci, a to například volný čas. Hospodářská politika s cílem velkého tempa růstu nemůže člověku tuto volbu nijak zakázat. Pokud by tak učinila, chovala by se jako centrální plánovač, který vnucuje lidem svou hodnotu v podobě více práce a méně volného času. Hospodářský růst by měl být, stejně jako předešlé cíle, zajištěn správnou funkcí trhu. (Eucken, 2004)

Jaké cíle by tedy měla hospodářská politika sledovat podle Euckena? Nové cíle jsou také celkem čtyři a mají podstatně jiný charakter než ty předešlé. Tím prvním je myšlení v řádech, protože jen pokud bude stát postupovat ve svých rozhodnutích podle pevného řádu, vyhne se dalším komplikovaným problémům. Národohospodářské otázky nelze vidět jen izolovaně a tak k nim i přistupovat. Naopak úkolem politiků je najít vzájemnou provázanost trhů, jen tak mohou předejít mnoha mylným závěrům.

Dalším cílem je boj proti ideologiím. Tento boj je opodstatněný především historickou zkušeností. Mnoho politických stran stále zneužívá neinformovanosti voličů a díky tomu si kupují jejich volební hlasy poskytnutím určitého privilegia. Mocenské skupiny a jejich ideologie jsou zacíleny na konkrétní skupiny lidí, kterým slibují pomoc či zvýhodnění. Mnoho lidí se tak dostává do vleku masy, které je smýšlení v řádech

naprosto vzdálené. Boj proti propagandě a nebezpečným ideologiím by tak měl být důležitým úkolem státu.

Třetím cílem je boj proti ovládnutí státu zájmovými skupinami, které mohou svými tlaky poškodit harmonii na trhu. Stát se dostává kvůli rozptýleným nákladům a koncentrovaným výnosům stále více pod kontrolu zájmových skupin. Toto přebírání pravomocí se děje velmi nenápadně a stát díky tomu přichází o velmi důležité oblasti své činnosti. V konečném důsledku jsou určité hospodářské aspekty ovládány nestabilními útvary v podobě zájmových skupin, které se snaží o dosažení privilegií bez ohledu na potřeby celé společnosti. Tím dochází k nerovnováze, poruchám v tržním procesu a celkovému zeslabení vlivu státu. Zabránit tomuto splývání mocenských skupin se státem je obtížným úkolem národohospodářů.

Posledním cílem je boj proti privilegiím jako cestě k monopolu. Těmito privilegii jsou myšlena různá zvýhodnění pro ekonomické subjekty udělené státem. Například se jedná o omezený vstup do konkrétních odvětví podnikání, udělení zvláštního zacházení, daňové zvýhodnění, cla, patentové právo atd. Těmito zásahy stát dává šanci vzniku monopolům, které diktují pravidla trhu. Stát by měl zajistit a neustále chránit konkurenční prostředí na trzích, jen tak bude dosaženo rovnováhy. (Eucken, 2004)

1.3 Konstituující principy politiky soutěžního řádu

Ordoliberalisté nabádali k pohledu na problematiku řízení hospodářského procesu v celkových souvislostech, přestože si uvědomovali obtížnost tohoto úkolu ve velkém industrializovaném hospodářství. Jako zásadní kritérium viděli svobodnou hospodářskou soutěž. Kritérium konkurence by se mělo stát hlavní podmínkou všech hospodářskopolitických opatření. **Jen svobodný soutěžní řád může zajistit efektivní alokaci dosažených prostředků a tím rovnováhu na trzích a blahobyt obyvatel. Soutěžní řád však musí být určen konstituujícími principy a také regulativními principy.** To jsou hlavní pilíře v pojetí hospodářské politiky ordoliberalů, které zajistí patřičný rozvoj tomuto řádu. Principy v pojetí ordoliberalů mají pozitivní charakter, tím je myšleno, že pouze hospodářský řád rozvíjejí a formují, nikoliv omezují státními zásahy. Důležité je zde také poznamenat, že mezi konstituujícími principy musí existovat jistá sounáležitost. Izolované uplatnění se v hospodářské praxi naprosto míjí svým účinkem, jeden princip bez druhého nezajistí požadovaný soutěžní řád. Nyní se

zaměřím na jednotlivé konstituující principy, které společně utvářejí systém řízení hospodářského procesu.

Konstituujícími principy jsou:

- Měnová stabilita (měnově – politický stabilizátor)
- Volné trhy
- Soukromé vlastnictví
- Smluvní svoboda
- Ručení
- Stálost hospodářské politiky

1.3.1 Měnová stabilita

Tento princip je považován za nejdůležitější z principů, protože jen hospodářská politika s funkčním cenovým mechanismem může obstát a rozvíjet se. Hodnota peněz musí mít určitou stabilitu, jinak jsou veškeré ostatní snahy vedoucí k uskutečnění soutěžního řádu marné. Ordoliberalové se velice obávali střídání konjunktur inflace a deflace, a proto bylo jejich hlavní snahou vytvořit mechanismus, který by měnovou politiku chránil před nepříznivým vývojem cen a peněžní zásoby. **Stabilizace hodnoty peněz zabuduje do hospodářského procesu použitelný nástroj řízení.** Mimo udržení co největší peněžní stability, by měl kvalitní měnový systém splnit ještě podmínku automatického fungování. Pokud je totiž zajištěna automaticnost stabilizačních procesů, nedochází k neuváženým zásahům do měnového systému ze strany státu. Zásahy jsou v mnohých případech způsobeny neznalostí osob řídící peněžní politiku, jejich slabostí vůči zájmovým skupinám a snahou překrýt krátkodobé disproporce. Tak se stává, že systém, který nefunguje automaticky, je zneužit k inflačním opatřením. Samozřejmě jistý vliv na měnovou politiku by si řídící osoby měly ponechat, aby nedocházelo k odvracení se od hospodářských cílů.

Existují tři plány, jak vytvořit měnovou stabilitu v tržním hospodářství. První navrhuje zachovat dosavadní bankovní systém a případnou nestabilitu vyrovnávat pomocí politiky centrálních úřadů. Všechny dostupné mocenské prostředky by se tak měly využít na ovládnutí peněžního a úvěrového systému. Úspory a úvěry lze sladit jen

neustálými každodenními zásahy do hospodářského procesu. Eucken však namítá, že tímto systémem by se vyžadovalo od státní správy a odpovědného oddělení příliš mnoho. Je zde řada protichůdných zájmů vlády, která dbá například na stlačení úroku pro udržení umořování státního dluhu na nízké úrovni. I v případě, že by bylo potřeba k zamezení inflace zvýšit úrok, vedení by tak s velkou pravděpodobností nejednalo. Tento způsob by nejspíš nevedl k měnové stabilitě.

Druhý plán navrhuje přestavbu bank a takto odejmout soukromým bankám schopnost tvořit peníze. Každá soukromá banka by měla být rozdělena na dvě oddělení, a to oddělení bezhotovostních peněz a na bankovní oddělení. Tím by došlo k oddělení úvěrových obchodů a tvorby peněz, protože úvěr by mohlo poskytovat jen bankovní oddělení, nikoliv však oddělení bezhotovostních peněz. Bezhotovostní peníze by se stoprocentně kryly penězi centrální banky v bankovkách či pohledávkách centrální banky. Tento systém by odstranil nestabilitu způsobenou soukromými bankami v důsledku výkyvů v jejich úvěrování, ale vše by bylo regulováno centrální bankou, která podléhá vedení státních úřadů. To, jakou by centrální banka prováděla politiku operací na volném trhu, by opět bylo řízeno například ministerstvem financí, ne požadovaným automatismem. Činnost centrální banky by nemusela nutně vést k funkčnosti a stabilitě cenového systému, naopak i zde hrozí inflace i deflace.

Třetí způsob, jak zajistit měnovou stabilitu spočívá v tzv. zbožové měně. Důležitou roli by zde hrála centrální agentura, která nakupuje a prodává určitý koš různého druhu zboží, neboli konkrétně skladových certifikátů zboží, za pevně stanovenou cenu. Cena celého koše neboli zbožové jednotky zůstává stále stejná, jen ceny jednotlivého zboží by se mohly měnit. Agentura by zaujímal aktivní postoj na trzích a nakupovala a prodávala zboží dle logického tržního chování. Tento systém může připomínat zlatý standard, ale zlato je zde nahrazeno košem složeného z vybraného zboží. Hodnota peněžní jednotky by závisela na průměrné vzácnosti daného koše. Pomocí tohoto systému by byla uskutečněna jistá automatizace měnového stabilizátoru. Tento plán ochrání trh před inflací i deflací, přičemž v boji proti deflaci je silnější. Samozřejmě i zde existují jisté problémy, které by bylo nutné vyřešit. Například systém nemůže odvracet inflaci donekonečna, dále by mělo dojít k propojení centrální agentury a bankovního aparátu a také soukromé banky musí být vhodným způsobem začleněny do systému. Funkčnost na mezinárodní úrovni musí být zajištěna stejným složením koše

i proporcí zboží v něm. Významnost tohoto plánu tkví v jeho zaměření na překonání nestability peněz zaměřením na odstranění vlastní příčiny nestability. Uplatňuje se zde lepší princip peněžního zásobování. I k tomuto plánu je však nutný dostatečný řídicí mechanismus. (Eucken, 2004)

1.3.2 Volné trhy

„Konkurence není zastaralá, zastaralá je víra, že je zastaralá.“ (Eucken, 2004, s. 318)

Výše uvedený citát vystihuje další z konstituujících principů, a to podmínku volných trhů, která zajišťuje konkurenční prostředí. V minulosti ale i současné době se setkáváme s nejrůznějšími blokacemi nabídky a poptávky, které nutně vedou ke vzniku monopolů, oligopolů, kartelů či syndikátů. Blokování provádí stát například prostřednictvím zákazů investic, omezením osevních ploch, udělováním licencí, stavebních zákazů. Patří sem také clo a patentové právo. Důležitou roli zde hrají také soukromé a poloveřejné mocenské skupiny, které se neustále pokoušejí získat či upevnit svou pozici na trhu. Jejich hlavní snahou je blokovat outsidersy, nebo znemožnit jejich vznik. Konkurence je tak ohrožena dvojitým způsobem.

Ve chvíli, kdy je některému podniku uděleno určité výlučné privilegium vykonávat určitou činnost, hrozí ihned vznik monopolu. Stejně je riziko i v případě, že se zablokuje větší počet nabízejících, například celé průmyslové odvětví. Tím je řečeno, že mechanismus konkurence sice může fungovat v uzavřených trzích, ale není zde zajištěna dokonalá konkurence jako ve volných trzích. V hospodářském řádu, kde neexistuje uzavření trhů, dovozní zákazy, zákazy přístupu k oboru atd., tam se monopoly a oligopoly velmi těžko utvářejí. Z toho vyplývá, že ke zřízení soutěžního řádu je nutné otevřít nabídku a poptávku a přenechat tak proces výběru cenovému systému dokonalé konkurence. Existuje jen pár výjimek, jako například udělení centrální bance privilegium k emisi bankovek. Otevření trhů má mimo hospodářského smyslu i smysl právní, ve kterém nemohou mocenské skupiny využívat predátorské prostředky k oslabení konkurenčních podniků. V tom se soutěžní řád velmi liší od politiky laissez faire.

Důležitými aspekty volného trhu jsou i ochranná cla a patentové právo. Ochranná cla nemají prohibitivní charakter čili zákaz dovozu, ale v podstatě způsobují obrazné

prodloužení vzdáleností mezi zeměmi, protože způsobují posun v cenových relacích. I přesto, že taková cla jsou slučitelná se soutěžním řádem, mohou ho ohrozit. Tím ohrožením je opět myšlen vznik monopolů a kartelů. Také patentové právo vzniklo s dobrým úmyslem, jako ochrana vynálezců a podpora technického rozvoje. Přesto ale vyvolalo tendence ke vzniku monopolů a koncentraci průmyslu. Udělením patentu totiž vzniká ono výlučné právo, privilegium na výrobu a prodej určitého produktu. Další hrozbou, kromě vzniku monopolů, je vytváření kartelů a koncernů. Nejedná se pouze o patentové kartely, trusty a společenství, ale také výměnu licencí v rámci kartelu. Kartel spojuje své členy pomocí rizika odnětí práva na určité patenty. Jedním řešením tohoto problému může být propracované právní ošetření udílení patentů, zkrácení ochranné doby a přiměřené licenční poplatky. Radikálnějším řešením je zcela se vzdát patentového práva a jeho udílení. (Eucken, 2004)

1.3.3 Soukromé vlastnictví

Soukromé vlastnictví je dalším důležitým předpokladem pro vytvoření soutěžního řádu. Opakem soukromého vlastnictví je vlastnictví kolektivní, které je spjata s centrálním řízením hospodářského procesu. Kolektivní vlastnictví poskytuje vůdčí vrstvě téměř neomezený ovládací nástroj. Přesto, že hlavní idea kolektivního vlastnictví měla zabránit sociálním problémům, opak je pravdou. Je nemožné do státu, v němž existuje kolektivní vlastnictví, zabudovat soutěžní řád, protože podniky, které jsou závislé na příkazech státních centrálních úřadů, nemohou optimálně kombinovat výrobní prostředky. Soukromé vlastnictví se tak stává jedním z předpokladů soutěžního řádu. Není vyloučeno, aby některé podniky byly pod vedením státu, musí být však tyto podniky zařazeny do soutěžních trhů vedle soukromých firem a nesmí být trh narušován státními subvencemi.

Důležitým je fakt, že soukromé vlastnictví nezaručuje jen a pouze uskutečnění soutěžního řádu, ale je slučitelné s mnoha jinými hospodářskými řády. Soukromé vlastnictví má různý charakter a funkci vzhledem k tržní formě, ve které existuje. Například na monopolních trzích může soukromé vlastnictví vést k mnohým škodám. Může se zde objevit vykořisťování pracovníků, koncentrace moci a mocenské boje. Avšak soukromé vlastnictví v dokonalé konkurenci znamená moc a svobodu využívat jej v rámci národního hospodářství a nemožnost omezení této moci a svobody ostatních

vlastníků na úkor celku. Dochází zde k rovnováze rozdělení hospodářské moci. Tak jako je soukromé vlastnictví podmínkou ke vzniku soutěžního řádu, tak je i soutěžní řád nutný ke správné funkci soukromého vlastnictví. Pak nedochází k hospodářským a sociálním nepokojům a soukromé vlastnictví přináší užitek vlastníkovi i nevlastníkovi. Zde se opět ukazuje interdependence všech hospodářskopolitických opatření, protože soukromé vlastnictví vyžaduje kontrolu konkurencí. (Eucken, 2004)

1.3.4 Smluvní svoboda

Smluvní svoboda také přispívá ke konstituování soutěžního řádu, protože je předpokladem pro vznik konkurence. I v tomto bodě však nalézáme rozpory, či lépe řečeno podmínky jejího vzniku. Stejně jako u vlastnického práva i zde velmi záleží na formě, ve které se hospodaří. Smluvní svoboda v centrálně administrativním řízení je pouhou formalitou, a v pojetí hospodářské politiky laissez faire se může stát nebezpečnou zbraní. Dle historických zkušeností se ukázalo, že smluvní svoboda nemusí vést ke konkurenci na obou stranách trhu. Lze ji naopak snadno zneužít k odstranění konkurence, vzniku monopolů nebo posílení jejich pozic. Také oligopoly a kartely vznikají díky smluvní svobodě. K tomu, aby smluvní svoboda vedla ke konstituování soutěžního řádu, je třeba vytýčit hranice. Těmi hranicemi jsou myšlena ustanovení, která zakazují používat smluvní svobodu jako nástroj k odstraňování konkurence a vzniku monopolů a kartelů. Ordoliberalové doporučovali zřízení státního kontrolního mechanismu, který by dohlížel na všeobecné obchodní podmínky na trhu a pečlivě by sledoval, zda není narušena konkurence.

1.3.5 Ručení

Neméně důležitý konstituující princip je ručení jako odpovědnost za chování na trhu. V posledních desítkách let se zapomíná na jednoduché pravidlo, že kdo má užitek, musí nést odpovědnost za škodu. Omezené ručení se stalo běžným aspektem podnikání, protože pro vedení podniku je toto velmi pohodlná cesta. Akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným se staly častou formou podnikání. Omezené ručení u akciových společností bylo vytvořeno proto, aby byly umožněny větší investice. Společnosti s ručením omezeným vznikaly pro rozvoj malých a středních podniků. Postupem času se ale omezeného ručení začalo zneužívat.

Ručení má významné funkce při vytváření soutěžního řádu, protože zajišťuje obezřetné nakládání s kapitálem, pečlivé vybírání investic a sondování trhů. Pokud osoba, nebo skupina osob ručí za své rozhodnutí, vede to k mnohem větší opatrnosti a rozvážnosti v rozhodování. K rentabilitě vede jen dobrý hospodářský výkon, pokud tento výkon je špatný, musí za ně být rozhodující osoba potrestána ztrátami. Nezbytné ale je, aby ve firmě opravdu ručil ten, kdo rozhoduje a zodpovídá za plány a činy. Často se totiž stává, že zodpovědný nositel plánu přesune ručení na jinou osobu. Další funkcí ručení je i silné omezení přidružování jiných podniků, které podnik provádí za účelem získání větší moci na trhu. Pokud podnik, který kupuje jiný podnik, začne i za tento nový ručit, důkladně si rozmyslí své rozhodnutí. Společenské formy omezující ručení, způsobily vznik koncernů. Jak je evidentní, ručení působí proti koncentraci a přispívá k vytvoření soutěžního řádu, kde je výkonnostní soutěž uvnitř řádu plně funkční. „*Ručení je předpokladem nejen pro soutěžní hospodářský řád, ale; pro společenský řád, kde panují svoboda a zodpovědnost vůbec.*“ (Eucken, 2004, s. 371) Každé omezení ručení může vést ke vzniku centrálně administrativního hospodářství.

1.3.6 Stálost hospodářské politiky

Poslední konstituující princip hraje také velmi důležitou roli v hospodářské politice. Ordoliberalismus se snažil najít odpověď na tíživou otázku, proč se tolik snížil sklon k investicím v posledních desetiletích. Objevily se názory, že malá míra investování je způsobena přesycením světa investicemi a úbytkem investičních příležitostí. To bylo vyvráceno, protože investiční příležitosti budou existovat do té doby, dokud budou lidé pociťovat vzácnost statků jako tíživou. Řada národohospodářů prosazovala vytváření nových investic v dobách recese pomocí politiky nízkého úroku, úvěrové expanze a především veřejných zakázek. Jak již bylo řečeno výše, tyto metody celou problematiku neřeší a naopak přispívají k dalším selháním trhu.

Eucken viděl problém nedostatku investic v nestálosti hospodářské politiky, která vedla ke dvěma faktorům znemožňujícím investování. Prvním jsou takové cenové relace, jež brání investicím. Pro podnik jsou v rozhodování o investicích důležitá plánovaná data, a pokud kartely udržují vysoké ceny nebo jsou mzdy stanoveny státní intervencí vysoko, podnik se pro investici pravděpodobně nerozhodne. Druhým faktorem je konstantnost dat, ty jsou nezbytné pro velké investice. Nestabilita měnové, obchodní,

daňové a mzdové politiky zvýší prvek nejistoty pro firmy, které se logicky velkým investicím brání. Riziko se stává příliš vysokým, protože existuje značný rozdíl mezi plánovanými a faktickými daty. Nestabilní prostředí nutí podniky jen k takovým investicím, které jsou relativně bezpečné s vysokou rentabilitou a krátkou dobou návratnosti. Je samozřejmé, že jisté riziko v investování existuje vždy, protože se hospodářství přirozeně vyvíjí. Stát by však neměl tento vývoj násilím měnit či urychlovat jakýmkoliv zásahy v podobě výrazných změn daní, podmínek obchodních smluv či měnových jednotek. **Bez stálosti hospodářské politiky nemůže být soutěžní řád nikdy plně funkční.** Hospodářská politika by se měla snažit o vytvoření kvalitního hospodářsko-právního rámce pro hospodářský proces a toho by se měla trvale držet a případné změny provádět opatrně. (Eucken, 2004)

1.4 Regulující principy politiky soutěžního řádu

I přesto, že se konstituující principy přísně dodržují, mohou nastat nesystémové formy, které narušují dokonalou konkurenci. K odstranění těchto poruch je proto potřeba regulativních principů, které zajistí regulaci a kontrolu tržního řádu.

Regulujícími principy jsou:

- Kontrola monopolů
- Důchodová politika
- Kalkulace
- Sledování chování nabídky (trh práce)

1.4.1 Kontrola monopolů

O negativních jevech monopolů jsem se již zmiňovala, nyní se zaměřím na jejich kontrolu a regulaci. Monopoly mohou vznikat i při přísném dodržování konstituujících principů a ostatních regulujících principů. Je ovšem důležité, že v plně funkčním soutěžním řádu, je monopolizace trhu značně ztížena. Dohled nad monopoly se tak stává snadnějším než v řádech, kde se konkurence nemůže plně projevit. Stát by si měl uvědomit, že zestátněním monopolů se problém nevyřeší, naopak nastanou jiné problémy v podobě sjednocení hospodářské a politické sféry. Vhodnějším řešením je existence státního úřadu, který by se ujal dohledu nad monopoly. Tento úřad by neměl

být podřízen například ministerstvu financí, ale měl by být nezávislým orgánem. **Monopolní úřad by měl být v soutěžním řádu podobně nepostradatelný jako nejvyšší soud.** Úkolem monopolního úřadu je snaha o rozpuštění stávajících monopolů a pečlivá kontrola činnosti těch monopolů, které rozpustit nelze. Jako klíčové vodítko k rozpoznání monopolů slouží úřadu vnější symptomy v podobě různých blokády, věrnostních slev, cenové diferenciace (včetně dumpingových cen), cenové války atd. V případě rozpoznání některého z uvedených symptomů, úřad ihned zakročuje. Samotný monopolní úřad je vázán zákonem, který mu umožňuje zásahy jen tam, kde jsou jasně rozpoznatelné vnější symptomy. Mimo monopolního úřadu by také mohla v ojedinělých případech zasáhnout vláda a především by zde existovala možnost, aby poškození účastníci na trhu mohli vznést žalobu. Komplikovanějším problémem se může jevit při zacházení s oligopoly. Pokud ale monopolní úřad je dostatečně důrazný při jednání s monopoly, působí tak preventivně a oligopolům chybí motiv ke zničení svých konkurentů a zaujmutí monopolního postavení. (Eucken, 2004)

1.4.2 Důchodová politika

V soutěžním řádu probíhá rozdělování důchodu dle automatismu, který nerespektuje etické principy. Zde se objevuje velká kritika, která poukazuje na sociální nespravedlnost. I přesto se ukazuje, že rozdělování důchodu dle cenového mechanismu dokonalé konkurence je mnohem spravedlivější než rozdělování na základě rozhodnutí soukromých či veřejných mocenských útvarů. **Mechanismus rozdělování pomocí dokonalé konkurence jen potřebuje korekturu v podobě daňové politiky.** Tím je myšleno progresivní zdaňování, které se provádí za účelem zajištění větší sociální spravedlnosti. Progresivní zdaňování musí být uskutečňováno obezřetně, protože příliš velká míra zdanění vede k nežádoucímu omezení investic. Je proto nutné volit správnou míru progresu, která zohlední, jak sociální otázku, tak potřebu investic.

1.4.3 Kalkulace

Kalkulace hraje v soutěžním řádu důležitou roli, celý systém hospodářství sladí navzájem jednotlivé kalkulace. Avšak i v řádu, kde existuje konkurence na straně poptávky i nabídky, se mohou vyskytnout poruchy. Problém spočívá v tom, že zaměstnavatelé nemusí zahrnout do své kalkulace důsledky svého jednání pro pracovníky. Proto je v soutěžním řádu nutné omezit svobodné plánování podniků

pomocí ochrany zaměstnanců. Zde je také důležitá státní kontrola, která dohlíží nad dodržováním těchto podmínek.

1.4.4 Sledování trhu nabídky (trh práce)

V soutěžním řádu je problematika snižování mezd a cen značně zeslabena funkcí konstituujících principů, avšak i přesto mohou nastat tyto negativní jevy. Příčinou zvýšení počtu obyvatelstva nebo propuštěním v některých oblastech trhu může docházet k poklesu mezd. Pokud ale na trhu existuje volný pohyb pracovních sil a flexibilita povolání, zmírňuje se tlak na snížení mezd, které obvykle vyvolávají soukromé i veřejné mocenské skupiny. Ordoliberalismus připouští i stanovení minimální mzdy při přetrvávajících problémech.

1.5 Hospodářská politika laissez fair

Pro správné pochopení hospodářské politiky založené na tržním řádu podle Waltera Euckena je důležité se zmínit o pojetí hospodářské politiky laissez fair, která se uplatňovala v 19. století. Politiku laissez fair a politiku soutěžního řádu spojuje idea konkurence, která má být hlavním hybným faktorem, ale je třeba obě tato pojetí řízení hospodářství oddělovat. Hospodářská politika laissez fair bývá často chápána jako hospodářství bez zásahů státu, to je ale pravda jen do jisté míry. V této politice byly vytvořeny právní řády, které měly především chránit svobodu jedince, historicky se jednalo o velmi důležitý krok. Vytvořením řádu zajišťující svobodu v mnoha ohledech ale veškeré zásahy státu končily. Hospodářská politika laissez fair byla založena na přesvědčení, že v rámci ochrany svobody a dodržování principu práva se bude hospodářství vyvíjet samostatně a spontánně. Zákony dokonalé konkurence měly ovládat výrobu a rozdělování. Tento rámec řádu však zcela nestačil k udržení hospodářské rovnováhy a vedl k negativním jevům v ekonomice, jak ukázala historická zkušenost.

Všudypřítomná konkurence měla zajistit efektivní rozdělení statků do podniků a domácností a tím měly být potřeby dokonale pokryty. Ona svoboda však umožňovala naopak konkurenci zničit, protože se realizovaly jiné tržní formy. Například svoboda fúzí umožnila vznik monopolů, oligopolů a kartelů se širokým okruhem působnosti. Svobodné tržní hospodářství si s touto problematikou neumělo samo poradit a stát

neměl připravený plán, jak v tomto případě postupovat, a tak vznikaly značné disproporce na trzích. Také na trzích práce se značně zostřila situace a existovaly sociální problémy, protože monopol na trhu práce byl v té době obvyklým (Eucken, 2004). Jakým způsobem jsou monopoly a jiné tržní formy, které narušují konkurenci, škodlivé pro ekonomiku bylo již uvedeno výše.

Myšlenka svobodného řádu hospodářské politiky laissez fair, tak v praxi svobodu nepřinesla především proto, že přenechala utváření pravidel hry jednotlivci.

Hlavní idea laissez fair byla mnohokrát zneužita zájmovými skupinami, které jednaly v zájmu své svobody, ale opíraly se o obecný zájem. Hospodářská politika laissez fair věřila ve splynutí individuálního zájmu jedince s obecným zájmem celé společnosti. Ukázalo se však, že při narůstající moci jednotlivce, roste nebezpečí vzniku konfliktu mezi individuálním a obecným zájmem. (Eucken, 2004)

2 Německo po válce mezi lety 1945 – 1948

8. května 1945 proběhlo jednání o bezpodmínečné kapitulaci Německa, toto je také oficiální datum ukončení 2. světové války, o den později vešla kapitulace v platnost. Celé Německo bylo válkou tvrdě zasaženo, politická a ekonomická infrastruktura země byla zničena a situace byla pro obyvatele kritická. Již ke konci války, kdy bylo téměř jisté, že Německo bude nucené kapitulovat, probíhala různá jednání světových mocností o budoucím vývoji země. Tato jednání byla dovršena Postupimskou konferencí (17. červenec – 2. srpen 1945), které se účastnily Spojené státy, Sovětský svaz a Velká Británie. Mezi hlavní ustanovení patřila demilitarizace, denacifikace, demokratizace a dekartelizace Německa a také rozdělení země do čtyř okupačních zón. Okupační správu tvořily Spojené státy, Sovětský svaz, Velká Británie a Francie. Po neustálých neshodách západních mocností se Sovětským svazem bylo Německo rozděleno na západní a východní část. (Druhá světová válka, 2012) V této kapitole i následujících kapitolách se budu věnovat situaci v Západním Německu.

Krise německého hospodářství nebyla způsobena pouze válkou samotnou, ale také předválečnou hyperinflací a centrálním plánováním během války. Tyto příčiny způsobily, že německá ekonomika se stala téměř nefunkční. Po válce nastal nedostatek veškerého základního zboží od potravin, přes oblečení až po černé uhlí. Také nedostatek plynu, elektřiny a surovin na vaření jako například mouky a brambor komplikoval běžný život obyvatelů. Potravinové lístky byly na příděl a jen z nich se nedalo žít, proto byli lidé uchýleni k barterové směně. Denně cestovalo tisíce Němců za účelem výměny nějakého zboží za jiné po celé zemi. Také černý trh se stal po válce zcela běžným, více než polovina ekonomické aktivity se tak první dva roky po válce přesunula mimo oficiální kanály. Peníze byly v té době prakticky bezcenné a lidé preferovali raději komplikovaný barter či černý trh, než vydělávání peněz v zaměstnání. Bezvýhodná situace přinutila mnoho občanů opustit Německo, hromadná imigrace lidí v produktivním věku spojená se ztrátou mladých mužů během války zapříčinila další prohloubení recese. (London's global university, 2012)

Z počátku ponechala okupační správa uspořádání hospodářství na bázi centrálního plánování, dále zachovala kontrolu cen a zavedla přidělový systém jako nástroj vyřešení potravinové krize. Především Spojené státy se snažily o odstranění kartelů z německého

hospodářství, tento proces byl však velmi pomalý vzhledem ke komplikovaným dohodám v rámci okupační správy. Západní mocnosti i Sovětský svaz se zpočátku snažily mít Německo plně pod svým vedením a z toho důvodu nepovolily prosazení demokratického systému a tržního hospodářství. Tento přístup se nazýval Morgenthauův plán, jehož hlavním cílem bylo zabránit Německu vést další války. První návrhy plánu byly velmi drastické a naštěstí pro Německo od nich bylo brzy upuštěno. Po dvou letech od konce války se krize ještě více prohloubila a Západnímu Německu bylo umožněno samostatné rozhodování. Aby ovšem nedošlo ke zneužití situace, byli lidé do čela důležitých státních orgánů voleni okupační správou, především Spojenými státy. (The Library of Economics and Liberty, 2012)

2.1 Vzrůstající problémy let 1946 a 1947

Rok po válce nedosáhlo Německo žádného zlepšení situace ale naopak, ekonomické problémy se stávaly závažnějšími. Například průmyslová výroba Německa byla pouze třetinová oproti produkci před válkou a další základní odvětví se nacházely hluboko pod procentuálním podílem předválečných úrovní. Prohlubující se nedostatek paliva, elektřiny, surovin a výrobních strojů kombinovaný s nedostatečnou pracovní silou vážně ztěžovaly vznikající německou obnovu. Přetrvávající potravinová krize byla způsobena především špatným stavem německého zemědělství a jednotlivých farem, které nebyly dostatečně vybaveny potřebnými zařízeními. Vzrůstal počet demonstrací, obyvatelé byli nespokojeni a nepříznivou situaci dávali za vinu okupační správě. Okupační správa si byla vědoma, že musí zasáhnout, avšak neexistoval konsensus, jakým způsobem by měla německá ekonomika být přebudována, aby alespoň zajistila základní potřeby obyvatelstva. Francie a Velká Británie prosazovaly veřejné vlastnictví a společenskou kontrolu, avšak Spojené státy poukazovaly na přehlížení předchozích záměrů ve prospěch pragmatických úvah. (Malzahn, 1991)

2.2 Monetární politika a problematika cen

Jeden z dalších faktorů, který brzdil rozvoj německé ekonomiky, byla monetární situace v zemi. V oběhu bylo příliš mnoho hotovostních peněz, za které se ale nedalo téměř nic koupit. I přesto, že situace nebyla natolik závažná jako hyperinflace kolem roku 1920, okupační správa začala jednat o možných řešeních. V Německu i nadále po válce

existoval nesvobodný trh, kde byly všechny cenové hladiny postupně zafixovány. Společnosti díky tomu vyráběly nevhodně, protože zisky se vypočítávaly z odvozených nákladů. Po změně, která nařizovala výpočet pomocí průměrných nákladů, se situace zlepšila, ale ceny nemohly efektivně řídit ekonomiku. Ceny ztratily svou kontrolní funkci. V září roku 1946 se všechny čtyři země okupační správy shodly na vytvoření nové měny, která má být zavedena ve všech okupačních zónách. (London's global university, 2012)

2.3 Potřebné změny

Pro úspěšnou obnovu potřebovalo Západní Německo vytvoření běžné finanční politiky, která převezme dohled nad ekonomikou. Zamezení inflace spojené s ochromením ekonomiky muselo být podřízeno kvalitní kontrole. Spojené státy se snažily zajistit stabilitu pro německou ekonomiku pomocí návrhů na fiskální reformu, která měla snížit měnu a peněžní pohledávky, a také měla revidovat strukturu dluhu. Dalším cílem bylo podpoření a lepší organizace dopravy, komunikace a poštovních služeb napříč celým Německem bez ohledu na mezizónní bariéry. V neposlední řadě Německo potřebovalo veškeré potraviny, které bylo schopné vyprodukovat. Z toho důvodu navrhovaly Spojené státy zřízení centrální administrativní agentury zaměřující se na zemědělství, která by kontrolovala produkci a distribuci potravin bez velkého zpoždění. Stejně důležité jako vytvoření orgánů zabývajících se financemi a zemědělstvím, bylo pro německou obnovu zahájení činnosti agentury pro průmysl a zahraniční obchod. Německo se mělo do budoucna připravit na export uhlí a oceli do ostatních zemí Evropy s liberalizovanými trhy. Dále by Německo mělo využít svých schopností a energie pro zvýšení průmyslové produkce a efektivní využití nerostných surovin. Spojené státy si uvědomovaly, že Německo musí dostat šanci exportovat zboží, aby mohlo uskutečňovat import a země tak mohla být plně samostatná. (Manzahl, 1991)

2.4 Politika centrálního řízení

V této části kapitoly se budu zabývat problematikou politiky centrálního řízení a objasním, jak již zmíněné ekonomické problémy v Západním Německu souvisely s tímto hospodářským řádem. Od roku 1938 převládalo v německém hospodářství uspořádání na bázi centrálního plánování, ke kterému se země uchýlila z důvodů

nespokojenosti s tehdejší situací, poté bylo centrální řízení využíváno nacisty během války. Německý socialismus se mírně lišil od centrálního plánování například v Sovětském svazu. V Německu zůstaly některé firmy a továrny v soukromých rukou, ale vlastníci mohli svými výrobními prostředky disponovat jen v omezeném rozsahu. Oproti tomu v Sovětském svazu bylo soukromé vlastnictví zakázané. Konkurence mezi podniky tak byla naprosto vyloučená, protože existovalo jen státní a družstevní vlastnictví. Německé společnosti v soukromých rukou podléhaly centrální administrativě a měly přesně určené, nakolik jejich produkce musí být shodná s cíli centrálního plánu. V obou zemích byly ceny stanoveny centrální autoritou, což naprosto vyloučilo změnu cen na základě tržního mechanismu. Ceny sloužily pouze pro výpočet kalkulace.

Nyní podrobněji rozeberu aspekty politiky centrálního řízení a odůvodním, proč tato politika není schopna vyřešit řadu ekonomických problémů a proč ji západoněmečtí ekonomové a politici nechtěli zavést při obnově země. Centrální řízení se snaží řídit každodenní hospodářský proces za účelem odstranění „anarchie kapitalismu“, vyřešení sociální otázky a zajištění spravedlnosti a jistoty. Do jaké míry se jí to daří?

2.4.1 Konjunktura a zaměstnanost

Politika centrálního řízení se snaží nastolit plnou zaměstnanost s cílem vyřešení sociální otázky, protože každý člověk má hlavní obavu ze ztráty zaměstnání. Vytvoření plné zaměstnanosti není v centrálním plánování problém, protože v této ekonomice se neustále uskutečňují obrovské investice a je tak potřeba i velký počet pracovníků, jako například v Německu za války při výrobě zbraní, letadel atd. Tyto investice však přesahují disponibilní kapitál, rozdíl se financuje pomocí tvorby nových peněz. Tím nastávají inflační tendence, které přirozeně vedou k plné zaměstnanosti ale také k nárůstu cen. V plánované ekonomice jsou však ceny zafixovány cenovou kontrolou, díky tomu vzniká nadbytek peněz v oběhu. Nadbytek peněz je ale obvykle doprovázen nedostatkem zboží. Lidé nakupují zboží ihned, když se na trhu objeví a pro výrobce je tak snadné prodat vše. Nedostatečné zásobování vzniká, protože pracovní síly jsou špatně koordinovány a jejich činnosti nezapadají do sebe. Dalším faktorem způsobující plnou zaměstnanost je, že pracovníci mohou být zaměstnáváni bez ohledu na kalkulaci nákladů. V centrálním řízení se nesleduje, zda zaměstnávání všech dělníků bude

pokryto hodnotou vyráběných statků. Historickou zkušeností je také dokázáno, že v centrálním plánování se neprojeví konjunkturální cykly, chybí zde střídání deprese a oživení. Také jiné jevy zde chybí nebo mají jiný a obvykle nepatrný význam, jako například kapitálové trhy, úspory jako takové nebo úroková míra.

2.4.2 Mezinárodní obchod

Uskutečňování zahraničního obchodu je v politice centrálního řízení komplikované nejen pro zemi samotnou ale také pro ostatní země, které importují zboží z centrálně plánované ekonomiky. Centrální administrativa není schopna provést správný výběr statků, které se mají vyvézt a dovést, dle jejich kvantity a kvality. Tento fakt platí nejen pro zestátněné podniky, ale i pro podniky v soukromém vlastnictví, které podléhají centrální autoritě a jejím ustanovením ohledně devizových přidělů a podobně. Postrádání měřítka vzácnosti v centrálním plánování vzniká nerovnováha, jež se přenáší společně se zahraničním obchodem do ostatních zemí s tržně-hospodářským systémem. Z toho vyplývá, že politika centrálního řízení není vhodná pro uspořádání celosvětového hospodářství. Tento důvod také vedl okupační mocnosti po dvou kritických letech v Západním Německu ke snaze o odstranění centrálního řízení.

2.4.3 Problém rovnováhy a kalkulace

Nerovnováha v politice centrálního řízení je způsobena především celkovou nekoordinací principu hospodárnosti. Jedná-li každý člověk individuálně podle principu hospodárnosti v tržním hospodářství, vede jeho jednání k celkovému zachování tohoto principu pro danou ekonomiku jako celek. Toto ovšem v centrálním plánování nemůže být zajištěno, protože zásada hospodárnosti zde není brána na zřetel. S takto vzniklou nerovnováhou je spojena zvláštní role peněz, jejich nadbytek v ekonomice a přílišná likvidita.

Problematika kalkulací spočívá v hodnotové kalkulaci, kterou provádí jakékoliv jiné hospodářství, avšak v centrálně administrativním hospodářství je takové počínání absurdní vzhledem k obtížnosti zjištění měřítka vzácnosti. Hospodaření pomocí plánů a množstevních statistik není do budoucna udržitelné a dochází k nedostatku některého zboží a nadbytku jiného.

2.4.4 Sociální otázka

Jak již bylo zmíněno výše, politika centrálního řízení se pokouší vylepšit sociální podmínky obyvatelstva prostřednictvím nastolení plné zaměstnanosti. Důvěra v to, že centrální plánování dosáhne spravedlivějšího rozdělování než v tržním hospodářství, se ukázala jako slepá. Centrální mocenské orgány mají především velké investiční záměry, kterým podřizují všechny další úkoly. Další faktor, který výrazně zhoršuje sociální podmínky je určitá nesvoboda. V systému centrálního plánování chybí svoboda stěhování, svoboda volit pracoviště, smluvní svoboda i svoboda spotřeby. Tyto nesvobody způsobují tlak na životní podmínky obyvatel a nesvoboda jako taková vede k sociální nejistotě. Porušení některých nařízení, jež jsou ustanovena politikou centrálního řízení, mnohdy znamenalo výhrůžku trestů nebo odnětím potravinových lístků. Dále je historicky dokázané, že systém centrálního plánování negativně mění strukturu celé společnosti, protože přesouvá řízení hospodářství od domácností a podniků na centrální úroveň. To má za následek, že výstavba společnosti nevyvrůstá zdola, ale je řízena shora. Mezi lety 1945 a 1948 se v Západním Německu ukázalo, že centrální řízení spojené s plnou zaměstnaností sebou přináší velkou sociální bídu.

Závěrem je nutné vyvrátit domněnku, že politika centrálního řízení je pro zemi nutná v těžkých krizových situacích, kdy panuje stav extrémního nedostatku. Není pravdou, že chudoba vyžaduje centrální řízení a blahobyť umožňuje svobodu. Právě svoboda v tržním hospodářství dokáže nastolit efektivnější rozdělování. Ekonomové a politici v Západním Německu tento fakt zastávali a také si dobře uvědomovali, že zchudlá země si nemůže dovolit experimentovat s politikou centrálního řízení. **Chudoba Západního Německa vyžadovala svobodu.** (Eucken, 2004)

3 Německo po roce 1948 a provedené reformy

Po dvou letech od konce války se ukazovalo, že snahy o obnovu Západního Německa budou i nadále ohrožené, pokud nedojde k odstranění nadbytku peněz, který s sebou přinášel tíživé ekonomické a sociální problémy. Proto bylo nutné uvést německou ekonomiku opět do chodu pomocí řady reforem, v čele s měnovou reformou. Okupační správa spolupracovala s Němci, kteří působili jako poradci, zásadní roli zde měl Ludwig Erhard. Erhard předložil již na jaře 1945 Američanům svůj Pamětní spis o obnově Německa z roku 1944, ve kterém navrhuje způsoby, jak opět oživit ekonomiku. Na základě tohoto spisu a také liberálnímu přístupu k hospodářské politice byl Erhard nejprve jmenován ze strany Spojených států bavorským ministrem hospodářství a poté od srpna 1947 začal připravovat měnovou reformu. (Šulc, 1990)

Důležité je také zmínit datum 1.1.1949 – den, kdy vznikla Spolková republika Německo (SRN) v čele se spolkovým kancléřem Konradem Adenauerem.

3.1 Měnová reforma a přechod k tržnímu hospodářství

Měnová reforma uskutečněná 20. 6. 1948 je často mylně považována za jedinou provedenou, ale pravdou je, že byla součástí celkové reformy mechanismu fungování ekonomiky Západního Německa. Hlavním účelem mělo být odstranění obrovské inflace, která po dobu války a krátce po ní byla zadržovaná centrálním plánováním pomocí fixací cen. Penězům a cenám měla být pomocí měnové reformy opět navrácena jejich funkce regulátorů a nadměrné zásobování mělo být zlikvidováno. Měnová reforma také byla prvním krokem k tomu, aby se uskutečnil rozchod s centrálně řízeným hospodářstvím a bylo přijato tržní hospodářství. Bez odstranění inflace, stabilizace měny a nastolení ekonomické rovnováhy to však nebylo možné. Názory německých ekonomů a politiků i spojenecké správy, jak tuto přeměnu uskutečnit, se ale lišily. Hlavní otázkou zůstávalo, zda má současně s měnovou reformou být odstraněn i přidělový a obhospodařovací systém a fixace cen, nebo má mít tento proces postupný charakter. Zastánci pomalejší postupné přeměny se obávali problémů v zásobování, chaosu a sociálních nepokojů v případě přijetí razantního opatření. Poukazovali na rostoucí nervozitu obyvatel, kteří nechtěli prodávat své zboží na trhu, dokud nebude existovat nová neinflační marka. Naopak zastánci radikálnější změny důvěřovali

disponibilním zásobám a síle pravidla vzácnosti nové měny. Podle nich měla nová měna a volné ceny vyrovnat v poměrně krátké době škody způsobené cenovým stopem.

Právě Ludwig Erhard, který byl v té době odpovědný ředitel hospodářské správy, zastával názor na co možná nejrychlejší přechod k tržnímu hospodářství a souběžnost s měnovou reformou. Narážel však na odmítavé postoje ze strany spojenců i z řad německých politiků. Nakonec našel podporu u Spojených států a prosadil uvolnění trhů, které upevnilo důvěru v novou měnu i v tržní hospodářství. I přesto, že v jednom kroku proběhla měnová reforma, zrušení plánovaného hospodářství a odstranění centrálního určování cen, existovaly na přechodnou dobu jisté výjimky. Například u základních potravin a bytů byly stanoveny maximální ceny a u některého nedostatkového zboží fungovalo přidělování. Tyto regulace byly také postupně odstraňovány až do roku 1958, kdy byla směnitelnost marky obnovena. Ludwig Erhard se také zasloužil o vytvoření měnového mechanismu, který bude do budoucna udržovat stabilitu měny a fungování peněžně tržní ekonomiky.

Vliv Spojených států se také odrazil v uspořádání západoněmecké bankovní soustavy, která měla podobnou strukturu jako americká Federal Reserve System. V jednotlivých západních zónách byly nejdříve vytvořeny zemské centrální banky (LZB) a poté začátkem roku 1948 byla založena Bank deutscher Länder (BdL), která měla i svůj vlastní aparát k realizaci obchodní činnosti, a tak tvořila vrchol bankovního systému a zároveň byla sesterskou bankou ostatních LZB. Nově vytvořený centralizovaný systém bankovníctví byl tak dvoustupňový a federativně uspořádaný. Obchodní styky byly umožněny jen s obchodními bankami a s veřejnými institucemi, ne však se soukromými podniky. (Šulc, 1990)

3.1.1 Principy měnové reformy

Bank deutscher Länder se stala pověřenou institucí k provedení měnové reformy. Principy měnové reformy lze shrnout ve třech bodech.

- 1) Dosavadní měna Reichsmark (RM) byla nahrazena Deutsche Mark (DM). Tato přeměna staré měny na novou zajistila v prvních měsících po reformě hlavní zdroj zásobování německého hospodářství penězi. Zásoba byla vyčerpána na konci roku

1949. Měnová reforma způsobila, že koncem roku 1949 tvořily třetinu objemu peněz hotové peníze a zbytek peníze byly na účtech.

- 2) Fyzické a právnické osoby získaly za RM nové DM na základě množství odevzdaných peněz a velikosti vkladů na účtech. Poměr směny byl nejprve 10 DM za 100 RM. Vzhledem k ekonomickému vývoji, který s sebou přinesl vzestup cen, byla směnná relace snížena na 6,50 DM za 100 RM.
- 3) Třetí princip zahrnoval regulaci peněžního oběhu a upravoval vyplácení ze vzniklých vkladů pro fyzické osoby, právnické osoby a peněžní ústavy. Dále sestavil pravidla pro tzv. staré pohledávky, které byly příliš nízké. To mělo brát zřetel na sociální hledisko. Staré pohledávky územních institucí, železnic a pošt se nesměňovaly, ale byly zrušeny. Obcím byl přiřazen obnos podle jejich průměrného měsíčního příjmu. (Šulc, 1990)

Bezprostředně po reformě zaznamenala průmyslová výroba prudký vzestup až o 50% na konci roku 1948 a o 25% v dalším roce. Problémy však nastaly v podobě rostoucí nezaměstnanosti, jež byla způsobena uprchlíky (až 8 milionů lidí během tří let) z východní části Německa, kde převzal vedení Sovětský svaz. Dalším problémem byl prudký nárůst cen zboží vyjma potravin. Vzestup cen byl dán především tím, že obyvatelé veškeré své peníze ihned uplatňovali na trhu, ale výroba nebyla zatím schopna uspokojit tuto poptávku. Stimul měnové reformy způsobil, že podniky byly přinuceny dodat na trh všechny své dosavadní zásoby výrobků, aby získaly potřebné zdroje pro další výrobu. Tento proces však potřeboval určitý čas. Možnosti úvěrování byly krátce po reformě velmi omezené. Vzniklé komplikace v čele s inflací s sebou přinášeli nespokojenost a tlak na obnovu centrálního plánování. Ludwig Erhard ale věřil ve schopnosti mechanismu tržního hospodářství a svou vizi v dalších letech neopustil.

3.2 Situace po reformě

Erhardův boj s inflací těsně po reformě spočíval v anulaci 70% vázaných vkladů, ze kterých probíhalo tzv. zákonné čerpání. Tímto byl výměnný kurz změněn z 100:10 na 100:6,5. Poptávka tak byla opět přizpůsobena realitě, aniž by byl tržní mechanismus výrazně narušen. Také uvědomělou úvěrovou politikou bojoval Erhard proti inflačním tendencím. V srpnu 1948 byl zrušen zákaz poskytování kontokorentních úvěrů a nastala

úvěrová expanze, na kterou centrální banka reagovala zvýšením povinných rezerv obchodních bank z 10% na 15%. Důležitým faktorem byla také dohoda s odbory, které slevily ze svých požadavků na výši mezd. Mzdy poté rostly mírně a přirozeně. Po těchto opatřeních se téměř po půl roce začaly projevovat první pozitivní výsledky této hospodářské politiky. Růst cen se pozastavil a některé ceny dokonce začaly klesat, došlo k vyrovnání nabídky a poptávky a černý trh postupně vymizel.

Další oblastí, na kterou se němečtí politici v čele s Erhardem zaměřili, byla problematika kapitálového trhu. Restriktivní politika zabezpečující boj s inflací a stabilizaci měny byla úspěšná a nyní bylo potřeba uskutečnit politiku, která podpoří ekonomický růst. Poválečný rozvoj Západního Německa byl brzděn celkovým nedostatkem investičního kapitálu. I přesto, že po měnové reformě začali lidé opět drobně spořit, byly tyto zdroje nedostačující. Samotné podniky také neměly potřebné prostředky k realizaci investic, protože míra zdanění se udržovala poměrně vysoká i po měnové reformě. Konkrétně daň z podnikatelských příjmů činila 51 %. Centrální banka sehrála důležitou roli v podpoření investic, když v létě roku 1949 uvolnila mimořádně peněžním ústavům 100 miliónů DM na poskytování exportních úvěrů a dalších 200 miliónů na investiční úvěry. Také nově zavedené daňové úlevy se začínaly postupně projevovat. S daňovými úlevami byla také spjata dotační politika, která podpořila řadu oblastí. Významná byla například státní podpora bytové výstavby, která měla za úkol vyřešit bytovou krizi. Bytová situace byla v Západním Německu závažná i kvůli velkému počtu přistěhovalců. Díky státním subvencím byl však tento problém zcela vyřešen v časovém horizontu 15 let od konce války. Další dotace zaznamenalo zemědělství, dráhy či pošta. Co se týče emise cenných papírů, ta byla stále pod státním dohledem u Bank deutsche Länder, protože to byla jedna z podmínek Marshallova plánu. (Šulc, 1990)

3.3 Zahraniční pomoc a Marshallův plán

Důležitým faktorem, který výrazně přispěl k ekonomické obnově Západního Německa po reformách, byla zahraniční pomoc. Bez této pomoci by nastartování hospodářství mělo podstatně dlouhodobější charakter. Německá ekonomika byla po válce závislá na dovozu například potravin a surovin. Zahraniční pomoc probíhala třemi cestami. GARIOA (Government Appropriation for Relief in Occupied Areas) pomáhala zemi

ihned po válce a jejím obsahem byly dodávky nezbytných potřeb pro obyvatelstvo. Hlavním účelem této pomoci bylo zabránění vzniku epidemií a sociálních nepokojů. Hodnota výpomoci GARIOA byla stanovena kolem 2,5 miliard dolarů. Další pomocí bylo uskutečňování prodejů STEG, které zajišťovaly dodávání přebytečných vozidel a jiných zásob americké armády prostřednictvím státní Výkupní společnosti pro veřejné blaho.

ERP (European Recovery Program) neboli Marshallův plán začal působit od druhé poloviny roku 1948 a končil do roku 1952. Jednalo se o půjčky nikoli dary. Tyto půjčky musely být do budoucna splaceny prostřednictvím deviz. Hodnota závazků Spolkové republiky Německo byla v londýnské dohodě o dluzích stanovena na 6,7 miliard DM. Marshallův plán vznikl nejen s cílem pomoci zemím postižených válkou, ale také zde existoval předpoklad, že státy s lepším zásobováním občanů nebudou tíhnout ke komunistickému režimu. Marshallův plán nebyl pro západoněmeckou ekonomiku lék, ale jednalo se o pomoc, která způsobila lepší start obnovy. Německé komunistické a socialistické strany měly rozpolcené názory na to, zda Marshallův plán přijmout či nikoliv. Věděly, že pokud budou trvat na odmítnutí pomoci, bude následovat obrovská vlna kritiky z řad občanů. Naopak, pokud se vysloví pro přijetí plánu, budou ohroženy jejich vize o budoucnu Německa. Demokratické strany měly jasný názor a Marshallův plán byl přijat (Malzahn, 1991). V praxi fungoval Marshallův plán tak, že německé podniky platily za dovoz v markách a z těchto plateb se vytvářely tzv. protihodnotové zdroje. Tyto zdroje byly od roku 1949 uvolňovány především na investice. Efekt pomoci se začal projevovat o něco déle, ale měl výborný vliv na západoněmeckou ekonomiku. (Šulc, 1990)

3.4 Ludwig Erhard a sociální tržní hospodářství

Jméno Ludwiga Erharda zde bylo již mnohokrát zmíněno, nyní se však zaměřím na jeho osobnost detailněji a především rozeberu jeho vize, myšlenky a důvody úspěšnosti jeho hospodářské politiky. Erhard byl výjimečný ekonom a politik s nadčasovým přístupem k hospodářské politice, který vždy následoval své přesvědčení a neslevoval ze svých nároků. Nebál se uskutečnit odvážná rozhodnutí, i přes nedůvěru ostatních, jak dokazuje rozhovor v příloze C. Nutno podotknout, že jeho přesvědčení vycházelo z dlouholetého studia ekonomie a také podrobného zkoumání vývoje hospodářství v předešlých letech.

Uvědomoval si, že jen poučením se z minulých chyb, může být základním stavebním kamenem pro vytvoření nové hospodářské politiky. Ideově nejbliže mu bylo učení ordoliberalistů, které se snažil uplatňovat s drobnými změnami v praxi. Pro jeho nový přístup se zavedlo označení sociální tržní hospodářství. Autorem tohoto názvu není Erhard sám, ale jeho spolupracovník, hospodářskopolitický teoretik a pedagog Alfred Müller-Armack. V době, kdy Erhard působil jako ředitel Hospodářské správy, definoval tři základní principy sociálního tržního hospodářství:

- hospodářský trh vybudovaný na sociální spravedlnosti,
- respektování psychologických a morálních zásad národa ze strany státních zásahů,
- odmítání kolektivismu a přílišného zestátnění. (Berwid-Buquoy, 2006)

3.4.1 Konjunkturální cykly a jejich překonávání

Základem jeho představ o hospodářské politice bylo zajištění stabilní hospodářské konjunktury a překonání tzv. konjunkturálních cyklů. Tato problematika byla do té doby popsána v mnoha publikacích a považovalo se za zcela normální, že hospodářství se rozvíjí v rytmických vlnách. Tyto vlny jsou obvykle sedmileté časové periody, ve kterých se dostavuje fáze zotavení, konjunktury, poté deprese a na závěr krize. Takto se celý proces neustále opakuje. Mnoho národohospodářů se pokoušelo se situací ve fázi deprese a krize bojovat různými opatřeními, ale nikdy nedosáhli požadovaného výsledku. Ludwigu Erhardovi se to podařilo. Během devíti let, kdy rozhodoval o západoněmecké hospodářské politice, se mu vždy podařilo rytmus fází vývoje rozdrtit a dosáhnout kontinuálního stadia růstu. Po celou dobu dokázal udržet plnou zaměstnanost a konjunkturu nadbytku. (Erhard, 2010)

Klíč tohoto úspěchu tkví v přesvědčení, že je nutné vytvořit nový řád, který zařadí konjunkturu a průběh hospodářského pokroku do normálních mezí. Také přílišné státní zásahy mohou ekonomický růst výrazně pozastavit. V tomto bodě se shoduje s myšlením ordoliberalismu, když vidí velkou hrozbu ve státní byrokracii, která nedokáže jednat kreativně a především ekonomicky. Neuvážené zásahy státu, jenž svými umělými právními předpisy narušuje hospodářskou soutěž, jsou neslučitelné s trvalým ekonomickým růstem. Erhard kladl velký důraz na volnou hospodářskou soutěž, chtěl ponechat na trhu samotnému, aby se rozvíjel. Hrozbě monopolů a oligopolů

však přikládal velký význam. Dokonce byl zastáncem toho, aby zákaz vzniku kartelů byl součástí hospodářského ústavního zákona. Zdůrazňoval, aby nikomu ve státě nebyla přidělena taková moc, jež může ohrozit individuální svobodu druhých. Tímto se lišil od klasického pojetí liberálního hospodářství, ve kterém například podnikatelé mohou ve jménu svobody uzavírat kartelové dohody, čímž potlačí svobodu ostatních podnikatelů. Další roli státu, kterou Erhard kritizoval, bylo nepromyšlené přerozdělování. Četné poruchy v ekonomice vznikají kvůli zatížení daňovými břemeny podnikatelských kruhů, které následně způsobují stagnaci ekonomiky. Firmy nemají motivaci k investicím a celkové snaze k velkým příjmům. Závěrem Erhard dodává, že existence dlouhodobé hospodářské konjunktury po roce 1948 není náhodná a není ani přirozeným poválečným vývojem ekonomiky, ale růst je výsledkem vědomě prováděné hospodářské politiky. (Berwid-Buquoy, 2006)

3.4.2 Blahobyt pro všechny

Tento pojem není jen název knihy Ludwiga Erharda, ale také cíl hospodářské politiky, o který od začátku svého působení usiloval. Zajistit blahobyt pro všechny západoněmecké občany nebylo lehkým úkolem především proto, že demokratické vedení bylo pro německý národ cizí. V tradici německého obyvatelstva byl svým způsobem zakořeněn militarismus, policejní stát a úřednictvo. Erhard si uvědomoval, že v sociálním tržním hospodářství společenské vědomí jednotlivce musí vést k jednání pro celek. Konstruktivní egoismus jednotlivce a jeho sociální a hospodářské požadavky musí být v souladu s požadavky celku. Tímto faktem se sociální tržní hospodářství liší od liberálního tržního hospodářství, kde každý jedná sám za sebe, nebo dokonce jeden bojuje proti druhému. Erhard se domníval, že vytvoření hospodářské soutěže, která neporušuje zájmy celku, nelze ponechat na státu. Jako ručitele blahobytu a konjunktury viděl Erhard střední podnikatelskou vrstvu. Důvody byly prosté, podnikatelé totiž nesou zodpovědnost za své jednání, projevují samostatnost a odvalu zajistit si prosperitu. Spoléhá-li se stát na tyto pozitivní vlastnosti střední podnikatelské třídy, musí také činit jisté vstřícné kroky k jejich udržení. Hlavním úkolem Ludwiga Erharda a také Konrada Adenaura bylo teda vytvořit pevnou střední podnikatelskou třídu v Západním Německu. Proměnit bývalé vojáky v úspěšné podnikatele a odborné pracovníky bylo nesmírně obtížné. Noví podnikatelé byli často rekrutováni z řad obchodníků černého trhu.

Zakotvení demokracie a růst výnosů určených pro všechny se ale nakonec podařilo uskutečnit.

3.4.3 Sociální politika

Ludwig Erhard zdůrazňoval, že ekonomika a hospodářství určují kvalitu života, výši životní úrovně a rozsah sociálních jistot. Sociální politika měla podle Erharda jen doplňující charakter a nikoli prvořadý. Měla se projevat jen v době potřeby. Také je důležité, že ačkoliv Erhard usiloval o blahobyt pro všechny, sociální jistoty pro všechny odmítal. Jeho důvody jsou přesvědčivé, sociálních jistot pro všechny lze dosáhnout pouze velkou mírou přerozdělování hospodářských výnosů. Přerozdělování však vede k neochotě podnikatelů k růstu výroby a ničí hospodářskou iniciativu a tím omezuje hospodářský růst. Erhard se snažil vytvořit sociální tržní hospodářství, v němž sociální události budou součástí tržní ekonomiky. Dále dodával, že je povinností státu pomáhat v akutních případech a sociální politika zde musí být plně funkční. Zároveň má stát dbát na to, aby k akutním případům nedocházelo a sociálně slabší byli začleněni do procesu tržního hospodářství. **Z toho vyplývá, že dobrá hospodářská politika je také tou nejlepší sociální politikou.**

3.4.4 Plná zaměstnanost v sociálním tržním hospodářství

Ludwig Erhard odmítal zajištění plné zaměstnanosti jako cíl hospodářské politiky podobně jako Walter Eucken. Nízká míra nezaměstnanosti měla být následkem dobrého fungování tržní ekonomiky. Zaměřit se na odstranění nezaměstnanosti a vytvářet uměle zbytečná pracovní místa bylo pro Erharda nemyslitelné. Dále upozorňoval, že pokusy státu o takový druh zaměstnávání má negativní dopad na jiné oblasti hospodářství. K zajištění důstojné existence pro všechny občany je nutné vytvářet taková pracovní místa, která jsou racionální a výnosná. Ludwig Erhard nahlížel na práci jako na nevyhnutelné poslání člověka nikoliv jen jako na zdroj příjmů. Proto také spíše než pojem práce používal termín zaměstnání, které má být podle něj zárukou motivace a rozvoje kreativního konání. (Erhard, 2010) Erhardovi se podařilo za krátkou dobu mobilizovat německé hospodářské síly k plné zaměstnanosti, blahobytu pro všechny a tím uskutečnění hospodářského zázraku. (Berwid-Buquoy, 2006)

3.5 Shrnutí předpokladů pro vznik německého hospodářského zázraku

I přesto, že Ludwig Erhard byl geniálním ekonomem, byly by jeho snahy a kancléře Konrada Adenauera zbytečné, pokud by neexistovalo budovatelské úsilí celého německého národa. Po válce obyvatelé toužili po změně a co možná nejrychlejší překonání krize. Vlastnosti německých občanů jako je pracovitost, píle, pořádkumilovnost a dochvilnost výrazně přispěly k poválečné obnově. Také již zmíněná pomoc v podobě Marshallova plánu hrála významnou roli. Shrnou-li se všechny dané předpoklady, lze vyvodit jednoduchou rovnici:

„Ludwig Erhard + sociální tržní hospodářství + kapitál + plná zaměstnanost + adenaurovsko-erhardovská parlamentní demokracie + německý národ = německý hospodářský zázrak“ (Berwid-Buquoy, 2006, s. 66).

4 Výsledky reforem

V této kapitole se zaměřím na dopady reforem v Západním Německu a na základě tabulek a grafů představím pozitivní vývoj ekonomiky, jenž se projevil s neobvyklou intenzitou a měl dlouhodobý charakter. V časovém horizontu pouhých 7 let se Západnímu Německu podařilo zlepšit svou hospodářskou úroveň, jakou mělo před válkou. Dokázalo tak vymazat ničivé škody způsobené válkou i oslabení způsobené tzv. Morgenthauovým plánem. Z toho důvodu byla tato zlatá léta ekonomického vývoje Spolkové Republiky Německo označována jako hospodářský zázrak. Tento termín byl poprvé použit v britském tisku *The Times* v roce 1950. (czechfreepress.cz, 2012) Nejvýraznější změna byla zaznamenána ihned po měnové reformě, avšak i v letech 1950 – 1964 se hrubý společenský produkt i národní důchod zvýšily 4,2 krát. Průměrné mzdy v těchto letech zaznamenaly trojnásobný nárůst. Také úspory, které v roce 1949 činily pouhé 3 miliardy DM, se v roce 1965 dostaly na úroveň 110,7 miliard DM. Výsledky Erhardových reforem jsou ještě mnohem výraznější, porovnájí-li se s ekonomickou situací ve Východním Německu (NDR), které navázalo na tradici centrálně přidělové ekonomiky pod dohledem Sovětského svazu. Zde probíhal pravý opak zázraku. (Šulc, 1990)

4.1 Hospodářský růst

Hlavním předpokladem pro budoucí ekonomický růst byla měnová reforma, která zajistila obnovení hodnoty peněz a stabilizovala funkci peněz, tím, že je učinila vzácnějšími. Velmi důležité bylo, že němečtí obyvatelé novou měnu přijali, akceptovali ji jako platidlo a po krátkém čase se s ní ztotožnili. Díky tomu se mohl obchod úspěšně rozvíjet. Měnová reforma a přechod k tržnímu hospodářství si získaly důvěru mezi lidmi také tím, že takřka přes noc se obchody zaplnily zbožím, které bylo na legálním trhu nedostatkové. Měnová reforma tak způsobila nadmíru pozitivní změnu, která nemá z historického hlediska obdoby. Její zásadní úspěchy byly nejvíce viditelné v krátkém horizontu několika měsíců, ale důležitý je fakt, že položila pevné základy pro budoucí rozvoj západoněmecké ekonomiky. Hospodářský růst Západního Německa dokládá tabulka s hodnotami hrubého národního příjmu od roku 1949, kdy SRN přijala sociální tržní hospodářství, do roku 1955 v porovnání s rokem 1936. Ludwig Erhard

zdůrazňoval, že tyto pozitivní hodnoty nejsou výsledkem pouhého zaměření na národní příjem jako takový, ale jedná se o vedlejší efekt cíle zvýšit životní úroveň obyvatel. Jinak řečeno, snaha docílit blahobytu pro všechny s sebou přináší také hospodářský růst. (Erhard, 2010)

Tab. č. 1: Hrubý národní příjem (vyjádřen v cenách z roku 1936) v miliardách DM

Rok	1936	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
GNI	47,9	47,1	54,8	62,7	66,7	71,6	77,5	85,8	91,9

Zdroj: vlastní zpracování dle L. Erharda, 2012

Také na růstu hrubého domácího produktu je patrný úspěch reformy. Měnová reforma způsobila výrazný rozvoj průmyslové výroby, která se v prvních třech letech zaměřovala na uspokojení poptávky. Po válečném strádání lidé horlivě nakupovali zboží za novou marku a podniky rozjely výrobu na plné obrátky, což se projevilo na prudkém nárůstu HDP v letech 1948 – 1951. Další zvýšení průmyslové výroby je spojeno s korejskou válkou, která začala roku 1951, v následujících letech vzrostla produkce ve zbrojním průmyslu a v ostatních odvětvích s ním spojených. Tento rozvoj výroby zachycuje nárůst HDP v letech 1952 – 1955. I přesto, že za normálních okolností by se růst HDP mírně pozastavil či snížil, německá vláda dokázala udržet rozmach ekonomiky i v dalších letech, a to především pomocí zajištění konkurenčního prostředí na trhu a také podpory exportu. Před hospodářskými reformami dostávali němečtí exportéři zapláceno za své výrobky tolik, kolik maximálně stanovil centrální úřad. Tím, že stát povolil obchodovat domácím podnikům se zahraničními bez přílišných omezení, se export výrazně zvýšil.

Tab. č. 2: Hrubý domácí produkt vyjádřený v miliardách DM

Rok	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
GDP	35,3	79,3	97,2	119,6	134,2	143,8	154,0	175,6	193,4	209,6

Zdroj: vlastní zpracování dle Historicum, 2012

4.2 Cenová hladina

Již v předešlé kapitole bylo zmíněno, že ihned po měnové reformě došlo ke znatelnému nárůstu cen téměř všech komodit. Nárůst cen jednotlivého zboží ukazuje následující tabulka. Tento vývoj se však mohl očekávat vzhledem k tomu, že hospodářství se

současně stalo tržním a ceny se tak přirozeně vyrovnávaly. Poté, co byl obnoven obchod se zahraničím, se také ceny přizpůsobovaly světové cenové hladině. Nárůst ceny byl zaznamenán u potravin, které nepodléhaly regulaci. Pro spotřebitele byla tato situace nepříjemná a Erhard byl vystaven vlně kritiky. Je nutné dodat, že vzestup cen měl inflační charakter, ale vláda se snažila mít inflaci pod kontrolou. Erhard bojoval proti inflaci zafixováním mezd, což bylo velmi riskantní a odbory protestovaly. Ani po tomto nepopulárním období nepřestal důvěřovat tržnímu mechanismu a snažil se vysvětlit, že i jevy, které jsou sociálně nepříznivé, mohou být pro ekonomiku jako celek prospěšné. Po několika měsících se začala situace zlepšovat a docházelo k postupnému ustálení cenové hladiny, a to už od začátku roku 1950. Zmrazení mezd již nebylo potřeba. (Erhard, 2010)

Tab. č. 3: Životní náklady (1938 = 100), index velkoobchodních cen průmyslových výrobků (1949 = 100)

1948	potraviny	oblečení	domácí potřeby	Topení a elektřina
červen	142	201	189	105
září	147	244	202	115
prosinec	168	271	211	119

Zdroj: vlastní zpracování dle L. Erharda, 2012

4.3 Zaměstnanost

Problematiku nezaměstnanosti se Západnímu Německu dařilo poměrně snadno řešit. Neefektivní pracovní místa vytvořená centrální administrativou během války se podařilo přeorientovat tržním mechanismem na efektivní. Nové stimuly pro investice způsobily, že bylo potřeba velký počet pracovních sil. Důležité také bylo, že práce přesčas nebyla zdaňována. Tyto změny způsobily nárůst odpracovaných hodin, jak ukazuje graf v příloze D. Ekonomický vývoj země a úspěšně prováděné sociální tržní hospodářství způsobilo neobvykle příznivý stav na trhu práce. Od provedení reform si mnoho lidí našlo práci, v letech 1950 až 1957 počet nezaměstnaných klesl o 900 tisíc, zatímco počet zaměstnaných vzrostl o 5 milionů. Na podzim roku 1956 byla nezaměstnanost 2,2 % potenciálu zaměstnanosti.

Tab. č. 4: Zaměstnanost a nezaměstnanost v tisících (stav k 30. Září)

rok	zaměstnaní	nezaměstnaní	celkem
1948	13,463	784	14,247
1949	13,604	1,314	14,918
1950	14,296	1,272	15,567
1951	14,885	1,235	16,120
1952	15,456	1,051	16,507
1953	16,044	941	16,986
1954	16,831	823	17,653
1955	17,807	495	18,302
1956	18,610	411	19,021
1957	19,400	367	19,767

Zdroj: vlastní zpracování dle L. Erharda, 2012

4.4 Průmyslová výroba a zahraniční obchod

I přes výrazné úspěchy v mnoha oblastech se SRN stále nedařilo naplno oživit průmyslovou výrobu. Erhard nedovolil jakékoliv přímé zásahy státu do hospodářské soutěže, ale snažil se pomocí různých zákonů podpořit konkurenceschopnost německých podniků na trhu. Jen díky konkurenčnímu prostředí se nevytvářel omezený počet velkých podniků, které by diktovaly ceny na trhu. Pozitivní efekt nově přijatých zákonů se projevil na růstu průmyslové produkce, která zaznamenala svůj největší rozmach v letech 1953 – 1956. V polovině roku 1954 bylo evidentní, že se vládě podařilo dosáhnout prodloužení boomu především na základě vývoje zakázek. V roce 1954 vzrostly objednávky celého průmyslu o 23,6 % oproti roku 1953. V základním průmyslu to bylo dokonce 33,3 % a v sektoru spotřebního zboží 6,6%. Stát se také snažil umožnit firmám větší investice, a to především zákonem umožňujícím výhodnější způsob odepisování majetku a vytvořením takových daňových zákonů, které nezdaňují příjmy podniků, pokud budou určeny na investování. Vláda se snažila zvýšit schopnost samofinancování podniků. Vývoj růstu průmyslové výroby ukazuje následující tabulka. (Erhard, 2010)

Tab. č. 5: Tempo růstu průmyslové výroby (procentní nárůst v jednotlivých čtvrtletích)

měsíc	1953	1954	1955	1956
leden	+ 4,0	+ 11,0	+ 17,4	+ 13,2
duben	+ 12,0	+ 9,7	+ 14,9	+ 12,4
červenec	+ 14,7	+ 9,3	+ 15,2	+ 8,6
říjen	+ 9,3	+ 12,0	+ 13,7	+ 3,9

Zdroj: vlastní zpracování dle L. Erharda, 2012

Zahraniční obchod Západního Německa byl po reformách ovlivněn především dovozními cly. Z tohoto důvodu převyšoval vývoz dovoz. Z různých důvodů bylo nutné tato cla zavést, ale Ludwig Erhard si uvědomoval, že politika cel výrazně zasahuje do tržního mechanismu a narušuje hospodářskou soutěž. Také ordoliberalismus cla odmítal. Později došlo k liberalizaci zahraničního obchodu a v roce 1951 nastalo vyrovnané saldo mezi dovozem a vývozem. Erhardovi se podařilo navrátit Německo světovému obchodu, export německých výrobků prudce rostl a během několika let si výrobky získaly velmi dobrou pověst. Označení „Made in Germany“ se stalo měřítkem dobré ceny a především vysoké kvality. (Berwid-Buquoy, 2006) Graf v příloze E dokazuje růst importu a exportu od roku 1950 do roku 1956.

Na výše uvedených faktech a číslech je patrné, že takové znovuoživení ekonomiky po válce nemá v historii obdoby. Žádnému státu se nepodařilo dosáhnout podobných výsledků. Označení hospodářský zázrak je tak zcela na místě. **Zázrakem je také skutečnost, že prudký hospodářský růst trval překvapivě dlouhou dobu. Ludwig Erhard a Konrad Adenauer dokázali svou jasnou vizí vytvořit jednu z nejsilnějších ekonomik na světě.** Roku 1960 předstihla SRN v průmyslové výrobě Anglii a stala se tak druhým hospodářsky nejsilnějším kapitalistickým státem po USA. Německu se také podařilo splatit převážnou část všech dluhů již koncem roku 1963, tedy pouhých 11 let poté, co byla ukončena pomoc Marshallova plánu. Ihned poté začala Spolková republika poskytovat hospodářskou pomoc rozvojovým zemím „třetího světa“. (Šulc, 1990, s. 31) Konec německého hospodářského zázraku je datován 8. Června 1967, kdy byl německým parlamentem odhlasován „Zákon k zajištění stability a hospodářského

růstu“. Tímto zákonem nastal odklon od sociálního tržního hospodářství a jeho principů.
(Berwid-Buquoy, 2006)

5 Principy ordoliberalismu v dnešní době

V této poslední kapitole bakalářské práce vyjádřím svůj vlastní názor na zásady ordoliberalismu a sociální tržní hospodářství a využití těchto ekonomických přístupů v současnosti. Po přečtení předešlých kapitol se člověku může zdát, že zásady ordoliberalismu jsou výborným receptem na dokonale fungující hospodářství, a není to podle mého názoru pouhé zdání, ony skutečně výborné jsou. Je obdivuhodné, že Walter Eucken dokázal zformulovat tak nadčasové myšlenky již v 40. letech 19. století. Upozornil na problémy v ekonomice, které jsou dnes stále více aktuální jako například boj mocenských skupin, neudržitelná sociální politika, problematika státních podniků a monopolů. Jsou však všechny principy zmíněné v Zásadách hospodářského řádu uskutečnitelné v dnešní ekonomice?

V praxi navázal na Euckena Ludwig Erhard, který podle některých ordoliberalistických zásad uskutečnil své sociální tržní hospodářství. Jak bylo dokázáno výše, prováděl jej velmi úspěšně. Ekonomický vývoj Spolkové republiky Německo v letech 1948 – 1967 jasně ukazuje, že Erhardovy vize nebyly pouhým fantazírováním. Z tohoto důvodu se zde objevuje další otázka: Mohly by se současní národohospodáři inspirovat sociálním tržním hospodářstvím? Konkrétně: Bylo by možné realizovat v České republice obdobný hospodářský řád? Po uplynutí několika desítek let se Německo opět potýká s ekonomickými problémy, které nejsou tak tíživé jako ty poválečné, nicméně způsobují komplikace v řadě oblastí. Co je tedy příčinou současného stavu německé ekonomiky? V následujícím textu se pokusím odpovědět na zmíněné otázky.

5.1 Uplatnění v současnosti – důvody pro a proti

Nejprve se budu zabývat zdůvodněním, proč by principy ordoliberalismu bylo možné využít i v současné hospodářské situaci. Hlavní myšlenky vychází z historické zkušenosti fungování ekonomiky, v níž se politika laissez faire i centrální plánování ukázaly jako naprosto nevhodné systémy. Tržní hospodářství v sobě spojuje volný trh a zároveň jistou roli státu, který především dohlíží a nepřímo koriguje ekonomické procesy. Domnívám se, že k tomuto modelu má mnoho evropských zemí blízko, ale bylo by zapotřebí jistých opatření. Především zajištění lepší konkurence a odstranění velké části monopolů, oligopolů a koncernů by bylo nutným předpokladem. Na první

pohled nemají státy problém s konkurenčním prostředím na trzích, ale po podrobnějším prozkoumání je patrné, že v mnohých oblastech nefunguje tržní mechanismus zcela podle pravidel. Mnohé velké firmy a nadnárodní korporace ovládají trh a určují ceny na něm, vstup nových podniků na trh je téměř znemožněn. Jedná se například o mobilní operátory, komerční banky či naftové společnosti. Podpora konkurence však není pro státy nemožným úkolem. Vhodně nastavené zákony, smluvní podmínky, odstranění nejrůznějších privilegií či naopak omezení a především dobré fungování antimonopolních úřadů zajistí lepší fungování trhů a tím rozvoj celé ekonomiky. Také neexistence cel v rámci Evropské Unie napomáhá zajistit efektivnější obchodování mezi státy.

Podle mého názoru je také důležité, že zásady soutěžního řádu se pokoušely odstranit z ekonomiky ty negativní jevy, které sužují evropské státy v současnosti. Téměř každý stát bojuje s velkým počtem nezaměstnaných, s inflací, se stagnací ekonomiky a se státním dluhem. Problém spočívá v tom, že státy s těmito poruchami bojují špatně, čili pomocí nevhodných nástrojů. Chyba je v tom, že řeší problémy izolovaně a konkrétními přímými zásahy, aniž by si uvědomovaly, že tím způsobí další poruchy v jiných oblastech hospodářství. Myslím si, že nahlížení na národohospodářství jako celek, není nepřekonatelným problémem, jen je potřeba takových politiků, kteří nebudou sledovat zájmy jen svého sektoru, ale zájmy celého hospodářství. Vlády se snaží neustále zasahovat do ekonomických procesů, mnohem užitečnější by ale bylo sestavit pevný řád a udržovat jej. Domnívám se, že by se politici měli vyvarovat především nastolení cílené plné zaměstnanosti. Tato politika plné zaměstnanosti se provádí pomocí velkého investování, tím vzniká rozpočtový deficit a nastoluje se politika nízké úrokové sazby a úvěrové expanze. Když vláda jedná takto (a v současné době je to velmi častý jev), nepřemýšlí systémově a dopouští se nebezpečných chyb. Je nutné, aby cílem státu bylo vyrovnané řízení hospodářského procesu a v důsledku toho nastala co nejvyšší zaměstnanost, nikoliv plná zaměstnanost při ignorování řady ostatních aspektů. Pokud si toto nebezpečí státy uvědomí, jsou o krok dál k vytvoření fungujícího řádu.

O výši státního deficitu, či jeho existenci jako takové se ordoliberalismus příliš nezmiňuje, Ludwig Erhard jakékoliv zadlužování razantně odmítal. Samozřejmě vyjma Marshallova plánu, který Západnímu Německu pomohl rychleji nastartovat ekonomiku. Tento dluh byl ale velmi brzy splacen. Erhardova vláda důsledně hlídala, aby žádný rok

nekončil finančním deficitem. Bylo pro něj samozřejmé, že veškeré výdaje státu musely být kryty příjmy. Zadluženost do budoucna pro následující generace byla pro Erharda morálně nepřijatelná. Když udržení vyrovnaného státního rozpočtu dokázala ekonomika, která se teprve oživovala, domnívám se, že by to nemuselo být nemožné ani pro současné evropské země. Avšak v dnešní době je velmi rozšířen názor, že bez státního zadlužování se země nemohou obejít.

Nyní shrnu důvody, které připouštějí možné uskutečnění tržního hospodářství. **Především je to fakt, že myšlenky ordoliberalismu jsou nadčasové a založené na pečlivém vnímání vývoje ekonomiky.** Zásady byly zformulovány podrobně do nejrůznějších aspektů. Dalším podstatným bodem je vydařené převedení těchto myšlenek do praktické hospodářské politiky v Západním Německu. Evropské státy by mohly řídit svůj hospodářský proces na bázi tržního hospodářství, protože jsou demokratické s liberálními trhy a také se většina z nich dostala do situace, kdy si uvědomují, že je potřeba změny. Podle mého názoru, by bylo pro evropské vlády velmi přínosné připomenutí zásad ordoliberalismu a uskutečněných Erhardových reforem v SRN.

Euckenovy i Erhardovy myšlenky jsou nadčasové. Jsou ale stejné i okolnosti v tehdejší Německu a dnešních ekonomikách? Ano, Německo se potýkalo s inflací, stagnací hospodářství a přibývajícím počtem nezaměstnaných, avšak situace jako taková byla zcela jiná. Německo po válce bylo natolik zničené, že muselo začít tzv. od nuly. V některých případech je vybudování řádu mnohem snadnější, provádí-li se postupně od základů k detailům. Takto dnešní ekonomiky postupovat nemohou a přeměna řádu by byla velmi komplikovanou záležitostí. Domnívám se, že dalším problémem je silný vliv různých mocenských skupin, které během několika let svého působení získaly pevnou pozici a profitují na špatných rozhodnutích vlády. Tyto mocenské skupiny se přirozeně veškerým změnám brání, obzvláště těm opatřením, které zastávali ordoliberalisté. Státům a posléze hospodářství by velmi prospělo omezení vlivu či samotné existence mocenských a lobbistických skupin, ale jeho uskutečnění v dnešní době je náročným úkolem, protože propojení těchto skupin s vládou a politiky je příliš těsné.

Dalším aspektem působící proti uskutečnění soutěžního řádu je jeden z konstituujících principů, a to stálost hospodářské politiky. Dnešní ekonomická situace by se dala popsat jako velmi nejistá. Řada problémů pramení ze stále se měnících zákonů, ustanovení, výše daní a dotací. Podniky odmítají velké investice, protože jsou pro ně za těchto podmínek příliš riskantní. Velké riziko si mohou dovolit jen velké firmy a to opět vede ke vzniku monopolů a oligopolů. V mnoha zemích není střední podnikatelská vrstva natolik podporována vládou, aby zvládla čelit tvrdé konkurenci gigantických nadnárodních společností. Státy tak přicházejí o pozitivní vliv malých podniků, které podstatně zvyšují konjunkturu. S tím souvisí i problematika ručení. Současným trendem je velký počet společností s ručením omezeným, podnikatelé se zbavují své odpovědnosti, což má negativní vliv na formování celé společnosti. Myslím si, že zde chybí zodpovědnost, a to nejen v podnikání.

Dalším předpokladem úspěchu hospodářské politiky Ludwiga Erharda byl také německý národ, jak uvádí rovnice na konci 3. kapitoly. Domnívám se, že touha obyvatel Německa po lepších životních podmínkách a zapomenutí na válečná léta byla natolik výrazná, že byli ochotni ustát i krátkodobé negativní jevy reforem, například růst cen. Jejich pracovitost a důvěra v novou měnu a reformy výrazně napomohla raketovému růstu ekonomiky. V dnešní době by bylo nepředstavitelné provedení zmražení mezd, tak jak to s odbory vyjednal Erhard při rostoucí inflaci. Taková odvaha politika a disciplína pracujících je nyní pohádkou. Občané současných evropských zemí nejsou příliš ochotni přistoupit na různé rozpočtové škrty, i přesto, že by vedly ke zlepšení ekonomické situace. Není to ale překvapivé, protože nedůvěra k vládám ze strany obyvatel je obrovská. Korupce a politické boje mezi vládními stranami jsou příčinou této nedůvěry.

Podle mého názoru převažují aspekty znemožňující uskutečnění hospodářského řádu podle Waltera Euckena nad těmi hovořícími pro zavedení. **Stav ekonomik v dnešní Evropě je vývojem posunut do jiných podmínek, než jaké byly v Západním Německu.** Myslím si, že provedení celkové změny řádu by vyžadovalo stabilní vládu s odborníky, jež by byli plní energie a nových vizí. To ovšem neznamená, že by se mělo na myšlenky ordoliberalismu a Erhardovo sociální tržní hospodářství zapomenout.

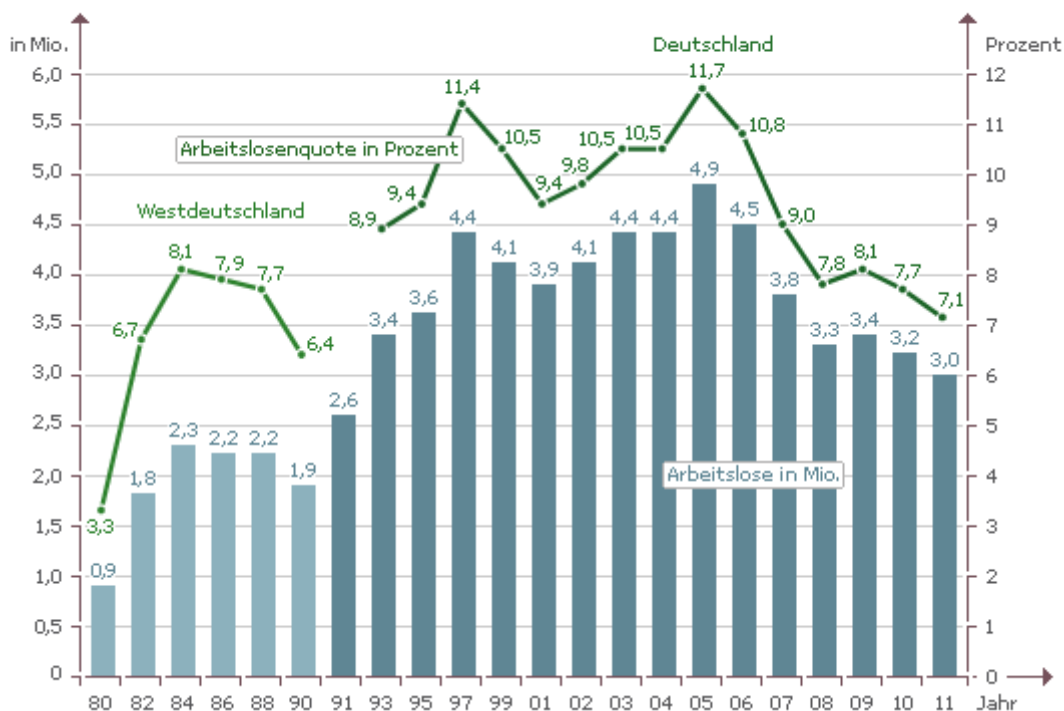
5.2 Německo nyní

V 60. letech minulého století bylo Německo na vrcholu svého ekonomického růstu, bez zadlužení, bez nezaměstnanosti a téměř bez inflace. Co se stalo po roce 1966? Z jakých důvodů dnes trápí Německo velká řada problémů? Jedním z důvodů je samozřejmě sjednocení Německa, které vyvrcholilo 3. října 1990. Ekonomicky velmi slabá Německá demokratická republika se připojila ke Spolkové republice Německo (Studená válka, 2012). Poruchy v hospodářství však začaly v SRN již koncem 70. let. Ustanovení Zákona o ekonomickém růstu (1967) mělo za úkol udržet vysoký hospodářský růst, ekonomickou stabilitu a plnou zaměstnanost. Jako nástroj k plnění těchto cílů byla přijata „nová hospodářská politika“, která se nesla v duchu keynesianismu. Jeho strategie spočívala v překonávání konjunkturálních výkyvů pomocí vyvolání změny celostátní poptávky. Začne-li poptávka klesat, zasáhne stát tím, že zvýší své výdaje a začne nabízet soukromým podnikatelům zakázky. Ve fázi oživení stát opět začne snižovat svůj deficit. To je teorie a nyní praxe. Krátce po fungování tohoto konceptu se v SRN začaly objevovat problémy v podobě výrazného růstu cen, pokles křivky nárůstu národního důchodu, prudké zvýšení nezaměstnanosti a ve státní správě se objevil deficit. Stát nebyl schopen splácet své půjčky na investování. Také sociální situace v zemi se velmi zostříla. Sociální výdaje stouply mezi lety 1967 – 1982 téměř o 60%, z 11,4 % na 17,9% celkového národního důchodu. (Berwid-Buquoy, 2006)

Německé hospodářství vykazuje v dnešní době značné potíže a vláda stále nenalézá vhodné řešení. V Německu již po několik desítek let přetrvává poměrně vysoká míra nezaměstnanosti. Její vývoj od roku 1980 do současnosti zobrazuje následující graf. I přesto, že v poslední době počet nezaměstnaných mírně klesá, stále se projevuje negativní dopad nezaměstnanosti na celou ekonomiku. Nezaměstnaní žijí z příjmu ostatních obyvatel a zaměstnaní se bojí o svá pracovní místa, celé ekonomické klima společnosti se zhoršuje.

Obr. č. 1 Míra nezaměstnanosti a počet nezaměstnaných v Německu (1980 - 2011)

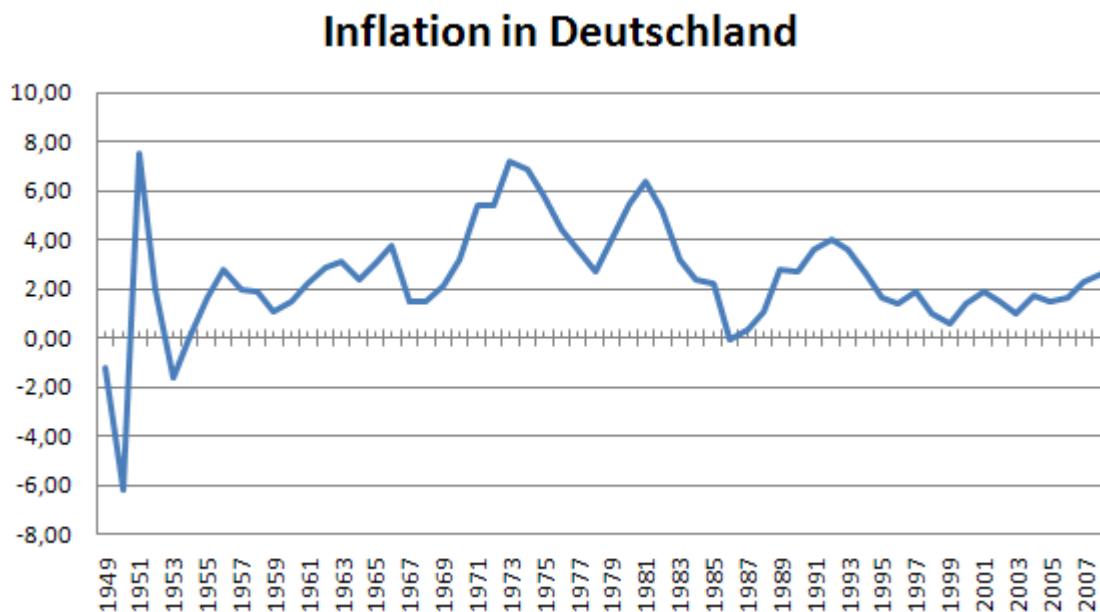
In absoluten Zahlen und in % aller zivilen Erwerbspersonen, 1980 bis 2011 (Datenstand: 12/2011)

Zdroj: Bundeszentrale für politische Bildung, 2012

Také vysoké výkyvy konjunkturních cyklů jsou v německé ekonomice běžnou záležitostí, to způsobuje relativně nízký hospodářský růst. Celkovou stagnaci ekonomiky je velmi obtížné zachytit statisticky, neboť většina příjmů se řídí tarifem. Zabezpečení v nezaměstnanosti a různé další sociální podpory jsou velmi vysoké a pro stát se stávají ohromnou zátěží. Objevuje se zde i nárůst pracujících tzv. na černo. Ekonomiku trápí inflace i skrytá inflace. Vývoj inflace ukazuje tento graf, kde je zobrazena křivka již od roku 1949 až do roku 2007.

Obr. č. 2 Inlace v německu (1949 - 2007)

Zdroj: Meine finanzfragen, 2012

Po takto negativním vývoji německého hospodářství, především počátkem 80. let, se objevily názory, že návrat k sociálnímu tržnímu hospodářství může být nejvhodnějším řešením. Problém byl a zůstává v tom, že lidé a konkrétně vláda nemá potřebnou vůli a snahu oživit minulé koncepce, i přes jejich dobré fungování. **Ve společnosti je silně zakořeněno, že současné problémy je třeba řešit novými postupy.** Také stát si od doby sociálního tržního hospodářství zvykl na řízení ekonomie a neustálého zasahování do hospodářství, a o tuto roli nechce přijít, i když ji plní špatně.

5.3 Aplikace principů ordoliberalismu na ekonomiku České republiky

Poslední nezodpovězenou otázkou zůstává, zda by se některé principy ordoliberalismu nepodařilo uskutečnit v hospodářství České republiky. Domnívám se, že celkový přechod k sociálnímu tržnímu hospodářství je za současných okolností nemožný, ale některé přístupy k ekonomice mohou být inspirativní. Jejich využití by pak jistě nezpůsobilo žádný „zázrak“, avšak mohlo by vést k jistému zlepšení. Například již zmíněné lepší fungování antimonopolní politiky a zvýšená podpora konkurenčního prostředí na trhu by bylo možné v České republice zajistit. Antimonopolní úřad musí

být co nejvíce nezávislým orgánem a musí aktivně sledovat situaci na trzích. S tím do jisté míry souvisí i podpora střední podnikatelské vrstvy, na kterou čeští politikové často zapomínají. Myslím si, že zpřístupnění nejrůznějších grantů a dotací z fondů Evropské Unie pro malé firmy by bylo dobrým krokem. Také výhodnější podnikatelské úvěry by způsobily větší investování a rozvoj menších českých podniků. Důležité je ale také upravení omezení ručení. Příliš mnoho podniků zde existuje pod označením společnost s ručením omezeným a to vede ke ztrátě odpovědnosti z řad vedení. Škody, které krachující podnik způsobí, mají vliv na celý daný sektor.

Následným možným krokem by mohlo být zajištění větší stálosti hospodářské politiky. V České republice se každým rokem poměrně výrazně mění podmínky v podobě zákonů pro podnikatele i ostatní občany. Tyto časté změny jsou z většiny případů neuvážené a zákony nejsou propracovány do detailů, tím dochází k jejich následným úpravám. Je zde velmi častým jevem, že je přijat zákon či ustanovení, které obsahuje jisté chyby. Například nepropracované udělování grantů a dotací, které se mění několikrát do roka, změny ve školství i zdravotnictví. Samozřejmě vzhledem k vývoji hospodářství a jednotlivých sektorů jsou některé změny potřebné, avšak jejich přijetí by měla předcházet důkladná příprava a analýza. Domnívám se, že přijetí méně zákonů, které budou opravdu kvalitně vypracované, je pro hospodářství lepší, než velký počet těch zbrklých.

Dalším aspektem k zamyšlení je také fungování současných českých politických stran. Upozorňovala jsem již, že mocenské skupiny brání určitým změnám, podle mého názoru i samotné vládnoucí politické strany se staví k přijímání nových reforem velmi odmítavě. Problém spočívá v tom, že nynější politické strany neodrážejí vize a požadavky svých voličů. Jejich rozhodování je tak založeno především na uskutečnění svých vlastních zájmů, nikoliv zájmů voličů. Myslím si, že kompletní přeměna struktury a fungování politických stran by bylo podnětné, avšak v dnešních podmínkách obtížně realizovatelné.

Podle mého názoru je také v současné situaci nutné upravit sociální politiku, která se do budoucna jeví jako neufinancovatelná. Česká vláda by si mohla vzít příklad z přístupu Ludwiga Erharda. Je důležité zmírnit přerozdělování a vidět sociální otázku v kontextu celé hospodářské situace, nikoliv jako izolovanou. Také progresivní zdanění by přineslo

větší příjmy do státního rozpočtu, ale jeho výběr musí být podmíněn efektivnějším nakládáním s těmito zdroji. Tyto příjmy musí být využity účelně a míra progresu nesmí být příliš velká. Co se týká investování státu, domnívám se, že zvýšení by bylo vhodné především v oblasti vědy a výzkumu. Naopak některé neuvážené investice by se měly pozastavit.

Potřebných změn v české ekonomice je samozřejmě mnoho, zmínila jsem jen ty, které se domnívám, že jsou důležité a také uskutečnitelné. Některé zásady ordoliberalismu mohou být dobrým vodítkem pro současné politiky při řešení problémů a poruch hospodářství. Nutným předpokladem je ale pochopení podstaty problémů a vůle najít řešení.

6 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem objasnila vznik myšlenkového proudu ordoliberalismu včetně představení jeho hlavního představitele Waltera Euckena. Podrobně jsem popsala konstituující a regulující principy tohoto hospodářského řádu. Tyto principy jsou detailně promyšlené a jejich vzájemná úzká propojenost umožňuje využití v praxi. Poměrně jednoduchým způsobem řeší řadu ekonomických problémů, aniž by byla narušena svoboda jedinců i trhu samotného. V celém kontextu představují zásady hospodářského řádu určitý návod na fungování celé ekonomiky, ve kterém hlavní roli hraje konkurenční prostředí na trzích a stálost hospodářské politiky. Teorie ordoliberalismu je nadčasová především proto, že se snaží nahlížet na ekonomické poruchy vzhledem k hospodářství jako celku. Ordoliberalové vše řeší v návaznosti na další aspekty ekonomiky.

Dále jsem přiblížila situaci, kdy se Západní Německo stalo ukázkou fungování zásad ordoliberalismu v praxi. Německý ministr hospodářství Ludwig Erhard provedl po 2. světové válce nutné ekonomické reformy a výrazně přispěl k obnově Spolkové republiky Německa. Erhard vytvořil na základě principů ordoliberalismu sociální tržní hospodářství, které zajistilo růst ekonomiky a výrazně zlepšilo sociální podmínky v zemi. Díky vytrvalé snaze vlády a spolkového kancléře Konrada Adenauera se dokázalo Západní Německo vypořádat s náročnou poválečnou situací a během několika let docílilo takového rozvoje hospodářství, který je později označován jako „hospodářský zázrak“. Domnívám se, že Erhardova hospodářská politika byla tou nejlepší cestou, jak vybudovat pevnou ekonomickou základnu a zajistit tak Západnímu Německu nebývale dlouhodobý hospodářský růst.

Po podrobném prozkoumání dostupných informací jsem dospěla k názoru, že využití principů ordoliberalismu v současné ekonomické situaci, by teoreticky bylo proveditelné. Celistvost a univerzální metody soutěžního řádu podle Waltera Euckena umožňují jeho aplikaci i v dnešní době. Mnoho států si uvědomuje nutnost změny v hospodářské politice a marně hledají vhodný nástroj pro řešení ekonomických problémů. Také demokratické uspořádání a existence volných trhů podporují myšlenku o uskutečnění ordoliberalního řádu. Myslím si však, že celková přeměna současných systémů na soutěžní řády je velmi komplikovaná a vzhledem k aktuální situaci

nemožná. Pro řadu států by však bylo přínosné alespoň inspirování se některými principy a snaha o vytvoření stabilnějšího řádu.

Naopak faktory, které brání realizaci soutěžního řádu, jsou především existence mocenských skupin a přílišné pravomoce státu. Mocenské skupiny výrazně působí na rozhodování v oblasti legislativy a změny, které by mohly vést k omezení jejich vlivu, se snaží zamítnout. Jednou z podmínek soutěžního řádu je také přílišné nezasahování státu do hospodářství, to je ale v dnešní době běžná praxe. Stát každým dnem rozhoduje a přímo zasahuje do ekonomiky a o tento vliv nechce přijít.

Co se týče zhodnocení uplatnění Erhardových reforem v současné praktické hospodářské politice, domnívám se, že zde chybí vůle a ochota ze strany vlády i z řad občanů. Celkové ladění společnosti je diametrálně odlišné od poválečné odhodlanosti německého národa. Současná situace představuje jakýsi začarovaný kruh, v němž větší odpovědnost, iniciativa občanů a ochota ke změnám je nutně podmíněna zlepšením celé hospodářské situace. Ta však není možná bez snahy obyvatel a především vlády. Lidé nechtějí přistoupit na jakékoliv snížení svých příjmů za účelem posílení národního hospodářství, protože nemají potřebnou důvěru k vládě. Panují zde oprávněné obavy, že uspořené státní finance nebudou využity efektivně. Takový přístup se nedá porovnávat s obrovskou důvěrou německých občanů k vládě SRN.

Z výše uvedeného vyplývá, že samotné myšlenky ordoliberalismu jsou i v dnešní době velice aktuální, avšak jejich kompletní převedení do praxe se jeví jako velmi náročné či dokonce nemožné. Podle mého názoru by konkrétně v podmínkách České republiky bylo přínosné využít zásady sociálního tržního hospodářství například v oblastech důchodové politiky, trhu práce, problematiky monopolů, způsobu ručení atd.

Domnívám se, že při řešení některých problémů, je pohled do minulosti nejen inspirativní, je dokonce nutný. Připomenutí si úspěchů a ponaučení se z chyb by mělo být součástí procesu rozhodování.

7 Seznam tabulek

Tab. č. 1: Hrubý národní příjem (vyjádřen v cenách z roku 1936) v miliardách DM	41
Tab. č. 2: Hrubý domácí produkt vyjádřený v miliardách DM	41
Tab. č. 3: Životní náklady (1938 = 100), index velkoobchodních cen průmyslových výrobků (1949 = 100)	42
Tab. č. 4: Zaměstnanost a nezaměstnanost v tisících (stav k 30. Září)	43
Tab. č. 5: Tempo růstu průmyslové výroby (procentní nárůst v jednotlivých čtvrtletích)	44

8 Seznam obrázků

Obr. č. 1 Míra nezaměstnanosti a počet nezaměstnaných v Německu (1980 - 2011)....	51
Obr. č. 2 Inlace v německu (1949 - 2007).....	52

9 Seznam zkratk

BdL – Bank deutscher Länder

DM – německá marka

LZB – zemská centrální banka

RM – říšská marka

SRN – Spolková republika Německo

10 Seznam použité literatury

BERWID-BUQUOY, Jan. *Otec německého hospodářského zázraku Ludwig Erhard*. 2. vydání, České Budějovice: Professional Publishing, 2006, 156 s., ISBN 80-86946-13-4.

EUCKEN, Walter. *Zásady hospodářského řádu*. 6. vydání, Praha: Liberální institut, 2004, 500 s., ISBN 80-86389-32-4.

ERHARD, Ludwig. *Prosperity through competition*. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2010, 275 s., ISBN 978-1-933550-87-9.

HOLMAN, Rober., Et Al. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, 540 s., ISBN 80-7179-380-9.

MALZAHN, Manfred. *Germany 1945 – 1949: a sourcebook*. London: Routledge, 1991, 256 s., ISBN 0-415-00840-9.

ŠULC, Zdislav. *Jak se zrodil západoněmecký „hospodářská zázrak“*. Praha: Práce, 1990, 48 s., ISBN 80-208-0077-8.

Elektronické zdroje:

Badische Zeitung. [online] Freiburg, 2012, [cit. 4.4.2012] Dostupné z: <http://www.badische-zeitung.de/wirtschaft-3/ordnung-ist-das-ganze-leben--14183295.html>

Bundeszentrale für politische Bildung. [online] Bonn, 2012, [cit. 7.4.2012] Dostupné z: http://www.bpb.de/wissen/H9NU28,0,Arbeitslose_und_Arbeitslosenquote.html

Czech free press. [online] Praha, 2012, [cit. 31.3.2012] Dostupné z: http://www.czechfreepress.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1846:nmecky-hospodasky-zazrak&catid=109:svt-kolem-nas&Itemid=441

Druhá světová válka. [online] České Budějovice, 2012, Dostupné z: <http://druha.svetova.cz/clanky/1945/>

Historicum. [online] München, 2012, [cit. 31.3.2012] Dostupné z: http://www.historicum.net/fileadmin/sxw/Themen/Internationale_Geschichte/Statistiken/bip_1938-1969.pdf

Meine finanzfragen. [online] Obermeitingen, 2012, [cit. 7.4.2012] Dostupné z:
<http://www.meine-finanzfragen.de/content/inflation-allgemein>

Listal. [online] New York, 2012 [cit. 4.4.2012] Dostupné z:
<http://www.listal.com/viewimage/796569>

London's global university. [online] London, 2012, [cit. 24.3.2012] Dostupné z:
<http://www.ucl.ac.uk/~uctpa36/west%20germany%20in%20crafts%20toniolo.pdfwendy-carlingermany>

Studená válka. [online] Ústí nad labem, 2012, [cit. 24.3.2012] Dostupné z:

The Library of Economics and Liberty. [online] Indianapolis, 2012, [cit. 2.4.2012]
Dostupné z: <http://www.econlib.org/library/Enc/GermanEconomicMiracle.html>

11 Seznam příloh

Příloha A: Walter Eucken

Příloha B: Ludwig Erhard

Příloha C: Rozhovor Ludwiga Erharda a velitele americké okupační zprávy Luciuse Claye z července roku 1948

Příloha D: Týdenní počet odpracovaných hodin

Příloha E: Vývoj exportu a importu v Německu v letech 1950 - 1956

Příloha A: Walter Eucken

Zdroj: Badische Zeitung, 2012

Příloha B: Ludwig Erhard

Zdroj: Listal, 2012

Příloha C: Rozhovor Ludwiga Erharda a velitele americké okupační zprávy Luciusa Claye z července roku 1948

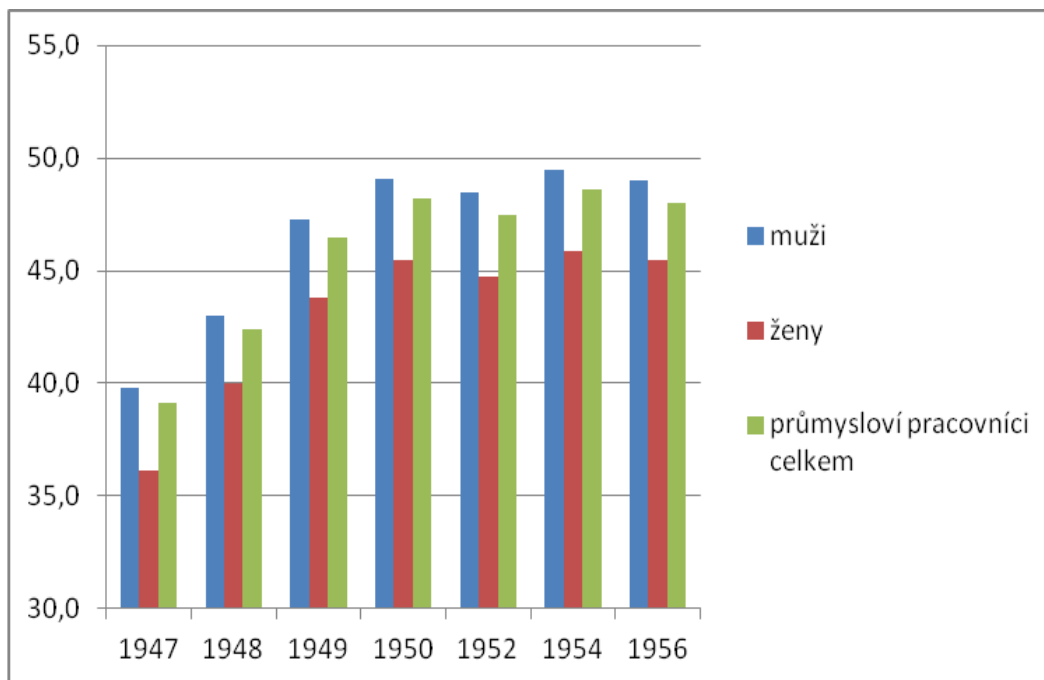
Clay: „Jak jste si mohl dovolit uvolnit náš přidělový systém v situaci, kdy je všude rozšířen nedostatek potravin?“

Erhard: „Ale pane veliteli, já jsem přidělový systém neuvolnil; já ho zrušil! Od teď bude jediným přidělovým lístkem, který lidé budou potřebovat, německá marka. A lidé se budou velmi snažit, aby tyto německé marky získali. Jen počkejte a uvidíte.“

Clay: „Pane Erharde, moji poradci mi říkají, že děláte ohromnou chybu. Co na to říkáte?“

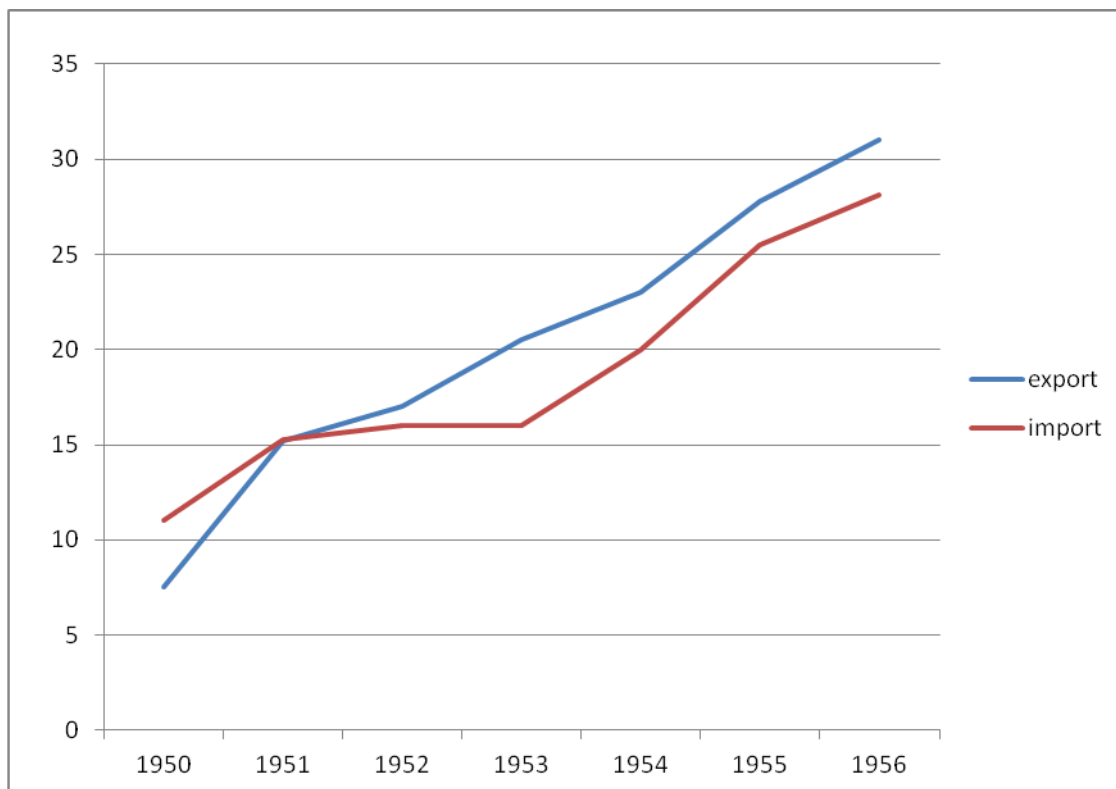
Erhard: „Pane veliteli, neposlouchejte je, moji poradci mi říkají totéž.“ (The Library of Economics and Liberty, 2012)

Příloha D: Týdenní počet odpracovaných hodin

Zdroj: vlastní zpracování dle L. Erharda, 2012

Příloha E: Vývoj exportu a importu v Německu v letech 1950 - 1956

Zdroj: vlastní zpracování dle L. Erharda, 2012

Abstrakt

CÁBOVÁ, T. *Ordoliberalismus a „německý hospodářský zázrak“*. Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 65 s., 2012

Klíčová slova: Ordoliberalismus, soutěžní řád, Západní Německo, ekonomické reformy, sociální tržní hospodářství

V této bakalářské práci jsou stručně objasněny principy myšlenkového proudu freiburské školy, který se nazývá ordoliberalismus. Hlavní důraz je kladen na konstituující a regulující principy soutěžního řádu podle jednoho z hlavních představitelů Waltera Euckena. V následující části práce je nastíněna poválečná situace Západního Německa, a to se zaměřením na vážné ekonomické problémy. Poté jsou zde představeny provedené hospodářské reformy z let 1948 – 1967, jejichž nejvýraznějším architektem byl Ludwig Erhard. Následně je zde zachycen velmi rychlý růst západoněmecké ekonomiky, který je označován jako „německý hospodářský zázrak“. V poslední kapitole práce je provedena analýza možné realizace myšlenek ordoliberalismu a ekonomických reforem Ludwiga Erharda v současné hospodářské praxi evropských zemí, konkrétně v České republice.

Abstract

CÁBOVÁ, T. *Ordoliberalism and „Germany's economic miracle“*. Bachelor work. Pilsen: Faculty of economics. University of West Bohemia in Pilsen, 65 s., 2012

Keywords: Ordoliberalism, competition rules, West Germany, economic reforms, social market economy

In this bachelor thesis are briefly explained the principles of Freiburg school mainstream of thought called ordoliberalism. It mainly points out the constituting and regulating principles of competition rules, according to one of the main representatives- Walter Eucken. The following section of this bachelor thesis outlines the situation of postwar West Germany, with a focus on serious economic problems. Then the economic reforms which to place in the years 1948 - 1967 are introduced, whose most prominent architect was Ludwig Erhard. Then it discusses the rapid growth of the West German economy which is known as the "German economic miracle". In the last chapter of the bachelor thesis is an analysis of the possible implementation of ordoliberalism ideas and economic reforms by Ludwig Erhard into the current economic practice of European countries carried out, namely the Czech Republic.